

การจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอภิธานิธรรม

Participatory Local Water Management by Water User Organizations
around Bung Boraphet, Nakhon Sawan Province, Based on the Principles of
Aparihaniya Dhamma

ประสูตร แก้วนิ่ม¹

Prasutt Kaewnim

Received: July 17, 2025

Revised: September 08, 2025

Accepted: September 09, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอภิธานิธรรม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มจำนวน 362 คน จากผู้ลงทะเบียนผู้ใช้น้ำทั้งหมด รวมจำนวน 3,723 คน โดยใช้แบบสอบถาม ที่มีความเชื่อมั่นค่า .981 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 20 รูป/คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการประชุมขององค์กรผู้ใช้น้ำ สมาชิกควรเพิ่มบทบาทของตน

¹ องค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด; User Organizations around Bueng Boraphet

Corresponding author, e-mail: Sunisa5691@gmail.com

ในการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ภาครัฐได้ตระหนักรู้ถึงความต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง 2) ในการจัดประชุมสมาชิกควรเพิ่มการมีบทบาทของตนอยู่รับฟังข้อเสนอแนะหรือแนวทางที่หน่วยงานภาครัฐจะมอบให้จนสิ้นสุดการประชุม 3) สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำมีกฎกติกาที่พึงปฏิบัติร่วมกัน และไม่มีสมาชิกคนใดพึงละเมิดกติกา นั้น 4) สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำได้ให้ความเคารพและรับฟังคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเคารพการตัดสินใจของประธานองค์กรผู้ใช้น้ำ 5) สมาชิกต่างยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน 6) ในการบริหารจัดการน้ำที่ดีสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดูปริมาณน้ำในแต่ละปีเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหรือการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ และ 7) การให้ความร่วมมือระหว่างสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำกับภาครัฐ กล่าวคือ เมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วมหรือภัยแล้งซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติทุกปี สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำควรตระหนักและเรียนรู้ในการป้องกันเมื่อเกิดปัญหา

คำสำคัญ: การจัดการน้ำท้องถิ่น, การมีส่วนร่วม, หลักอภิธานิธรรม

Abstract

This research article aimed to propose guidelines for participatory local water management by water user organizations around Bueng Boraphet, Nakhon Sawan Province, based on the principle of Aparihaniya Dhamma. A mixed-methods design was employed, consisting of quantitative research with a sample of 362 individuals selected through random sampling from a total of 3,723 registered water users. A questionnaire with a reliability coefficient of 0.981 was administered. The statistical methods applied for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. The qualitative component involved in-depth interviews with 20 key informants selected through purposive sampling. Data were collected through interviews and analyzed using descriptive

content analysis. The research findings revealed that: (1) in organizational meetings, members of the water user organizations should have increased their participation in expressing opinions so that government agencies could become genuinely aware of the organizations' needs; (2) during meetings, members should have enhanced their participation by listening to the suggestions or guidelines provided by government agencies until the conclusion of the meetings; (3) members of the water user organizations had common rules and regulations to follow, and no member was expected to violate them; (4) members respected and listened to the advice of experts and relevant agencies, as well as the decisions of the chairperson of the water user organization; (5) members accepted and listened to one another's opinions; (6) for effective water management, members of the water user organizations and related agencies were required to monitor the annual water volume in order to foster mutual understanding, prevent water shortages, and adapt their lifestyles or apply new innovations; and (7) cooperation between members of the water user organizations and government agencies was evident, in that when floods or droughts occurred- natural disasters that happened annually- members were expected to be aware of and adopt preventive measures.

Keywords: Local Water Management, Participation, Aparihaniya Dhamma

บทนำ

น้ำถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชนทุกระดับ จากรายงานสถานการณ์น้ำของโลกของสถาบันจัดการน้ำระหว่างประเทศ (IWMI) พยากรณ์ว่าประมาณปี ค.ศ. 2025 หรือ พ.ศ.2568 ประชากรประมาณ 4,000 ล้านคน ใน 48 ประเทศ หรือประมาณ 2 ใน 3

ของประชากรโลกจะเผชิญกับปัญหาขาดแคลนน้ำ (องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล, 2567) ในขณะที่ธนาคารโลกประมาณการว่าในอีก 30 ปีข้างหน้า ประชากรครึ่งโลกก็จะประสบกับภาวะขาดแคลนน้ำเช่นกัน กลับมาที่ประเทศไทยในช่วงระยะเวลาหลาย 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยเราได้เผชิญปัญหาเกี่ยวกับน้ำอย่างต่อเนื่อง เช่น สถานการณ์ภัยแล้งที่รุนแรง ปริมาณน้ำสำรองในเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีไม่เพียงพอ ปัญหาแหล่งน้ำเกิดความเสื่อมโทรม และมีการปนเปื้อนสารพิษอันมีสาเหตุมาจากชุมชนเมือง ภาคอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมเกษตร รวมทั้งประสบกับปัญหาอุทกภัยที่รุนแรงกว่าทุก ๆ ครั้งที่ผ่านมา

แนวคิดในการจัดการทรัพยากรน้ำแบบองค์รวมในทุกระดับ ได้ถูกบรรจุให้อยู่ในเป้าหมายที่ 6 ว่าด้วยการสร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาล โดยจะต้องส่งเสริมให้เกิดการจัดการน้ำอย่างยั่งยืนและมีสภาพน้ำที่พร้อมใช้สำหรับทุกคนตามกรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ขณะที่แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทย (ปี พ.ศ. 2561–2580) ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาดัง 6 ด้าน ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปีว่า “ทุกหมู่บ้านต้องมีน้ำสะอาดอุปโภค บริโภคน้ำเพื่อการผลิตมั่นคง ความเสียหายจากอุทกภัยลดลง คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน บริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ภายใต้การพัฒนาอย่างสมดุล โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน” แต่ด้านที่มีความสำคัญในบริบทพื้นที่วิจัย คือ ด้านที่ 3 ที่ว่าด้วยการจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย โดยมีเป้าประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ การจัดระบบป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมือง การจัดการพื้นที่น้ำท่วมและพื้นที่ชะลอน้ำ รวมทั้งการบรรเทาอุทกภัยในเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับลุ่มน้ำและในพื้นที่วิกฤต (Area based) ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ลุ่มน้ำสาขา/ลดความเสี่ยงและความรุนแรงลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 และด้านที่ 6 ที่ว่าด้วยการบริหารจัดการที่มีเป้าประสงค์จะขับเคลื่อนการดำเนินการให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี ที่ประกอบด้วยการจัดทำกฎหมายรอง การจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำ และองค์กรลุ่มน้ำเพื่อเป็นกลไกในการจัดทำแผนและขับเคลื่อนแผนงาน/แผนปฏิบัติการในระดับลุ่มน้ำ การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนางานวิจัย นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ โดยพัฒนา

เชื่อมโยงฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำ และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2566)

“บึงบอระเพ็ด” เป็นบึงน้ำจืดเกิดขึ้นตามธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ของประเทศไทย โดยมีเนื้อที่ประมาณ 132,737 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าตะโก และอำเภอชุมแสง ซึ่งปัจจุบันมีผู้ใช้ประโยชน์จากน้ำในบึงบอระเพ็ดมากถึง 3,723 คน ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ที่อยู่ในตำบลพนมเศษ 1,687 คน ตำบลทับกฤช 919 คน ตำบลพระนอน 522 คน ตำบลวังมหาก 515 คน และตำบลเกรียงไกร 80 คน (ณพล อนุตตรังกูร, 2566) เมื่อปริมาณน้ำไม่เพียงพอ จึงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ และพันธุ์ปลาในบึงบอระเพ็ดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลกระทบต่อชาวประมงพื้นบ้านและเกษตรกรที่อาศัยอยู่โดยรอบบึงบอระเพ็ด ซึ่งทั้ง 5 พื้นที่ข้างต้นต่างก็มีความต้องการใช้น้ำที่แตกต่างกันไป เป็นต้นว่า ในกรณีของตำบลเกรียงไกร ประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเลี้ยงปลา ทำให้มีความต้องการใช้น้ำในการเพาะพันธุ์ปลา เปลี่ยนถ่ายน้ำในบ่อปลา ในส่วนตำบลวังมหากอำเภอท่าตะโกมีทุ่งบัวแดงที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ หากเมื่อเกิดกรณีปริมาณน้ำลดจะส่งผลให้ดอกบัวแดงตาย และไม่สามารถสร้างรายได้จากแหล่งท่องเที่ยวข้างต้นนี้ได้ ขณะเดียวกันในพื้นที่ 3 อำเภอที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ยังมีเกษตรกรอีกส่วนหนึ่งประกอบอาชีพทำนาทำไร่ และมีความต้องการที่จะใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกข้าวหรือพืชชนิดอื่น ๆ อีกจำนวนมาก หากแต่พามาประสบปัญหาไม่พอใช้ทำให้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็ได้รับความเดือดร้อนไปถ้วนหน้ากัน

จากปัญหาข้างต้น ในระดับพื้นที่ได้มีการจัดตั้งองค์กรของผู้ใช้น้ำขึ้นโดยมีจุดประสงค์ในการรักษาประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกเกี่ยวกับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในหมู่สมาชิกขององค์กรผู้ใช้น้ำ รวมถึงการเสนอแนะ ให้ข้อมูลหรือความเห็นต่อคณะกรรมการลุ่มน้ำเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ (กฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ, 2564) ขณะเดียวกันในปัจจุบันน้ำในบึงบอระเพ็ดถือเป็นทรัพยากรอันมีค่า และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่เกษตรกรโดยรอบบึงบอระเพ็ดใน 3 อำเภอ ต่างก็ความต้องการในปริมาณค่อนข้างสูง ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการ จัดสรร หรือแบ่งปันทรัพยากรน้ำให้เกิดความทั่วถึงและเท่าเทียม เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาการแย่งน้ำ หรือนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งของประชาชนใน 3 อำเภอ รวมถึงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 (นครสวรรค์)

กรมชลประทาน มหาวิทยาลัยมหิดล นครสวรรค์ รวมถึงผู้นำท้องถิ่น-ท้องถิ่น เข้ามาช่วยดำเนินการ พร้อมกับจัดตั้งกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ

จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ดโดยใช้หลัก IAP2 ที่ประกอบด้วย 1) การให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น และถูกต้อง แก่องค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด รวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ทางเลือก และแนวทางการแก้ไขการทรัพยากรน้ำจากบึงบอระเพ็ด 2) การรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิก ในองค์กรผู้ใช้น้ำ 3) การที่สมาชิกภายในกลุ่มให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม หรือการออกแบบ นโยบาย รวมถึงการมีส่วนร่วมในการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการใช้น้ำในบึงบอระเพ็ด 4) การที่ องค์กรผู้ใช้น้ำให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือหน่วยงานในกำกับของรัฐ (มหาวิทยาลัย) ในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพจากบึงบอระเพ็ด และ 5) การให้องค์กร ผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ดเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยมีหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องเป็นผู้สนับสนุนหรือชี้แนะในกิจการดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อรับมือกับปัญหาการขาดแคลนน้ำหรือ ปัญหาภัยแล้งที่จะเกิดขึ้น รวมถึงการนำหลักการบริหารนิยธรรม มาประยุกต์ใช้ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ การจัดการประชุมขององค์กรผู้ใช้น้ำ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อม เพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ไม่บัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับข้อตกลงร่วมกัน การเคารพให้เกียรติผู้นำหรือผู้ อาวุโสขององค์กรผู้ใช้น้ำ การให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมของเหล่าสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ การ ร่วมกันอนุรักษ์และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของบึงบอระเพ็ด เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เข้าใจ ร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการ มีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เป็นผู้ใช้น้ำหลักของ 3 อำเภอที่ตั้งกล่าวมาเพื่อลดหรือขจัดปัญหาที่จะ เกิดขึ้นภายในอนาคตในเรื่องของการบริหารจัดการน้ำ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึง บอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักการบริหารนิยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ การมีส่วนร่วม และหลักอภิปรายธรรม

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของอภิปรายธรรมกับการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาได้มาจากผู้ลงทะเบียนผู้ใช้น้ำโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง รวมจำนวน 362 คน ที่ได้จากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) จากผู้ลงทะเบียนผู้ใช้น้ำทั้งหมด รวมจำนวน 3,723 คน ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ .05 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่มีความเชื่อมั่นค่า .981 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย คือ สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deflection) และสถิติอ้างอิง คือ สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับการทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยกำหนดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ พระสังฆาธิการ ผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรน้ำ ประธานองค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้บริหารท้องถิ่น นักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ และประชาชน เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงที่ชัดเจนสามารถอธิบายเสริมสนับสนุนข้อโต้แย้งต่าง ๆ และเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจ รวมถึงการเสนอแนะข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้งหรือเห็นควรเพิ่มเติมความรู้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 รูป/คน ใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์การจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอภิปรายธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า เพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 62.80 อายุ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุมี 50 ปี ขึ้นไป จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 การศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่การศึกษา อยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 62.80 อาชีพของผู้ตอบ แบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่/ทำนา จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 และ รายได้ต่อเดือน ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาท มีจำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 49.60

ตารางที่ 1 ระดับความเห็นการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัด นครสวรรค์ ตามหลักอภิธานิธรรม โดยภาพรวม

(n = 362)

ข้อ	การจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอภิธานิธรรม	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์	4.14	0.49	มาก
2.	พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกัน ทำกิจที่พึงทำ	4.31	0.37	มาก
3.	ไม่บัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับข้อตกลงร่วมกัน	4.32	0.36	มาก
4.	การเคารพให้เกียรติผู้นำหรือผู้อาวุโสขององค์กรผู้ใช้น้ำ	4.57	0.30	มากที่สุด
5.	การให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมของเหล่าสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ	4.40	0.37	มาก
6.	การร่วมกันอนุรักษ์และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของบึงบอระเพ็ด	4.20	0.45	มาก
7.	การให้ความร่วมมือและรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีขององค์กรผู้ใช้น้ำ	4.19	0.47	มาก
รวมเฉลี่ย		4.30	0.27	มาก

ผลการวิเคราะห์ ระดับความเห็นการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำ รอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอภิธานิธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมี

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.30$, S.D = 0.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความเห็นการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอภิปรายนิยธรรม มากที่สุดอยู่ที่ด้านการเคารพให้เกียรติผู้นำหรือผู้อาวุโสขององค์กรผู้ใช้น้ำ รองลงมาคือด้านการให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมของเหล่าสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ และน้อยที่สุดอยู่ที่ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

ตารางที่ 2 ระดับความเห็นการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ตามระดับการมีส่วนร่วม (IAP2) โดยภาพรวม

(n = 362)

ข้อ	การจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำ	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารต่อประชาชน	4.26	0.44	มาก
2.	ด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	4.35	0.38	มาก
3.	ด้านการเข้ามามีบทบาทของประชาชนในกระบวนการบริหารกิจการสาธารณะ	4.19	0.45	มาก
4.	ด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างส่วนราชการ/องค์กรภาครัฐระดับต่าง ๆ กับประชาชนในรูปแบบความเป็นหุ้นส่วน	3.99	0.52	มาก
5.	ด้านการเสริมอำนาจประชาชนให้เป็นผู้ตัดสินใจเอง	4.00	0.57	มาก
รวมเฉลี่ย		4.16	0.32	มาก

ผลการวิเคราะห์ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ตามระดับการมีส่วนร่วม (IAP2) โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.16$, S.D = 0.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความเห็นการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด ตามระดับการมีส่วนร่วม (IAP2) มากที่สุดอยู่ในด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รองลงมาอยู่ที่ด้านการให้ข้อมูล

ข่าวสารต่อประชาชน และน้อยที่สุดอยู่ในด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างส่วนราชการ/องค์กรภาครัฐระดับต่าง ๆ กับประชาชนในรูปแบบความเป็นหุ้นส่วน

2. การวิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ตามความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ลงทะเบียนผู้ใช้น้ำ จำนวน 362 คน โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (.01) โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวกหรือความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง Pearson Correlation (r) (0.716**) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า คู่ของด้านการร่วมกันอนุรักษ์และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของบึงบอระเพ็ด (X_6) กับด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Consult) (Y_2) มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = 0.491**$) รองลงมา ได้แก่ คู่ของด้านการให้ความร่วมมือและรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีขององค์กรผู้ใช้น้ำ (X_7) กับด้านการเข้ามามีบทบาทของประชาชนในกระบวนการบริหารกิจการสาธารณะ (Involve) (Y_3) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = 0.472**$) และน้อยที่สุด ได้แก่ คู่ของด้านไม่บัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับข้อตกลงร่วมกัน (X_3) กับด้านการเสริมอำนาจประชาชนให้เป็นผู้ตัดสินใจเอง (Empower) (Y_5) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = 0.115**$)

3. แนวทางในการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอุปทานิยธรรม

1) การจัดการประชุมขององค์กรผู้ใช้น้ำ หรือการจัดเวทีประชาคม สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำควรเพิ่มบทบาทของตน ในการแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ภาครัฐได้ตระหนักรู้ถึงความต้องการขององค์กรผู้ใช้น้ำอย่างแท้จริง

2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ เมื่อมีการจัดประชุมหรือการขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำควรเพิ่มการมีบทบาทของตนอยู่รับฟังข้อเสนอแนะ หรือแนวทางที่หน่วยงานภาครัฐจะมอบให้ รวมถึงข้อเสนอใดที่ไม่ตอบสนองความต้องการของสมาชิก สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นของตน เพื่อที่จะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

3) ไม่บัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับข้อตกลงร่วมกัน สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำมีภาคีการที่พึงปฏิบัติร่วมกัน และไม่มีสมาชิกคนใดพึงละเมิดกติกาดังกล่าว

4) การเคารพให้เกียรติผู้นำหรือผู้อาวุโสขององค์กรผู้ใช้น้ำ สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำได้ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมถึงการเคารพ และเชื่อฟังการตัดสินใจของประธานองค์กรผู้ใช้น้ำ

5) การให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมของเหล่าสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำบึงบอระเพ็ดต่างยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคนที่เป็นสมาชิก

6) การร่วมกันอนุรักษ์และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของบึงบอระเพ็ด ในการบริหารจัดการน้ำที่ดีสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดูปริมาณน้ำในแต่ละปีเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหรือการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ เช่น เปลี่ยนจากการทำนาแบบเดิมเป็นการทำนาที่เรียกว่า “การทำนาแบบเปียกสลับแห้งแล้งข้าว” เพื่อช่วยลดปริมาณการใช้น้ำ

7) การให้ความร่วมมือและรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีขององค์กรผู้ใช้น้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำให้ความร่วมมือภายในกลุ่มเป็นอย่างดี แต่สิ่งที่ยังต้องตระหนักอยู่คือการให้ความร่วมมือระหว่างสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำกับภาครัฐ กล่าวคือ เมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วมหรือภัยแล้งซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติทุกปี สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำควรตระหนักและเรียนรู้ในการป้องกันเมื่อเกิดปัญหา มิใช่รอให้ภาครัฐเยียวยา เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นมีมูลค่าเสียหายที่มากกว่าที่ภาครัฐจะชดเชยให้

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางในการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอภิปรายนิยธรรม

1. การจัดการประชุมขององค์กรผู้ใช้น้ำ หรือการจัดเวทีประชาคม สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำควรเพิ่มบทบาทของตน ในการแสดงความคิดเห็นและอยู่รับฟังข้อเสนอแนะ หรือแนวทางที่หน่วยงานภาครัฐจะมอบให้จนจบวาระการประชุม รวมถึงข้อเสนอใดที่ไม่ตอบสนองความต้องการของสมาชิก เพื่อให้ภาครัฐได้ตระหนักถึงความต้องการขององค์กรผู้ใช้น้ำอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของภานุวัฒน์ แก้วแหยม (2563) พบว่า ประชาชนในพื้นที่ได้ตระหนักถึงบทบาทของตน ทุกครั้งที่ประชุมหรือประชุมกันในระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล ประชาชนได้เสนอปัญหาความต้องการเพื่อเป็นข้อมูลไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

2. สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำต่างเคารพซึ่งกฎกติกาหรือข้อปฏิบัติที่พึงปฏิบัติร่วมกัน และไม่มีสมาชิกคนใดพึงละเมิดกติกาดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเขมานันท์ ขบวนฉลาด (2564) พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุได้นำมาประยุกต์ใช้โดยได้ดำเนินการตามที่กล่าวไว้โดยการไม่บัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตามความต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพราะการที่จะบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ นั้น ต้องเป็นไปตามมติที่ประชุมเสียงส่วนใหญ่ และยึดหลักความเสมอภาค รับฟังความคิดเห็นส่วนรวม ยึดถือปฏิบัติตาม กติกาที่ตกลงร่วมกัน

3. การร่วมกันอนุรักษ์และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของบึงบอระเพ็ด ในการบริหารจัดการน้ำที่ดีสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรควบคุมปริมาณน้ำในแต่ละปีเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ ที่จะส่งผลกระทบต่อองค์กรผู้ใช้น้ำรวมถึงระบบนิเวศในบึงบอระเพ็ด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุษชาติ จันทร์หอม (2564) พบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึงให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้การพัฒนาแบบยั่งยืน โดยให้ทุกส่วนในสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำอย่างมีเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

4. ผู้ใช้น้ำควรมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหรือการนันทนาการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ เช่น เปลี่ยนจากการทำนาแบบเดิมเป็นการทำนาที่เรียกว่า “การทำนาแบบเปียกสลับแห้งแล้งข้าว” เพื่อช่วยลดปริมาณการใช้น้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพนิดา พุทธิรัตน์รักษา และอุณเรือน เล็กน้อย (2564) พบว่า เกษตรกรรับรู้ได้ถึงการมีน้ำเพียงพอต่อการปลูกข้าวในแต่ละรอบการผลิต หลังจากมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำนาเป็นการทำนาแบบเปียกสลับแห้งส่งผลเกษตรกรใช้น้ำได้อย่างคุ้มค่าช่วยลดการใช้เชื้อเพลิงในการสูบน้ำลดการเกิดก๊าซมีเทนที่เกิดจากการหมักของน้ำในแปลงนา นอกจากนี้ยังช่วยลดก๊าซเรือนกระจกที่เกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงอีกด้วย ต่อมา

ในด้านผลผลิต เกษตรกรรับรู้ถึงปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากต้นข้าวเจริญเติบโตแข็งแรงช่วยลดการเกิดโรคและแมลงในนาข้าวได้

5. เมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วมหรือภัยแล้งซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติทุกปี ประชาชนควรตระหนักและเรียนรู้ในการป้องกันเมื่อเกิดปัญหา มิใช่รอให้ภาครัฐเยียวยา เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นมีมูลค่าเสียหายที่มากกว่าที่ภาครัฐจะชดเชยให้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรนนท์ ยายะวงษ์ และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2564) พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในพื้นที่ให้เกิดการร่วมมือกัน สร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจตระหนักถึงปัญหาภัยแล้งที่จะเกิดในพื้นที่ทั้งที่อาศัย ที่ทำกิน และที่สาธารณะประโยชน์ หรือจัดทำโครงการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาภัยแล้ง เพื่อการเตรียมรับมือกับภัยแล้งและการปฏิบัติตนเมื่อประสบปัญหาภัยแล้งต้องรณรงค์ให้ประชาชนหรือเกษตรกร

องค์ความรู้ใหม่

IAP2 ได้กำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 5 ระดับ โดยเรียงจากระดับที่มีส่วนร่วมต่ำไปสูง ดังนี้: 1) การให้ข้อมูล (Inform) 2) การรับฟังความคิดเห็น (Consult) 3) การเข้ามามีบทบาท (Involve) 4) การร่วมมือ (Collaborate) และ 5) การมอบอำนาจ (Empower) แต่ระดับการมีส่วนร่วมร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ตามระดับความคิดเห็นขององค์กรผู้ใช้น้ำมากที่สุดอยู่ที่ด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Consult) รองลงมาอยู่ที่ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารต่อประชาชน (Inform) และน้อยที่สุด คือ ด้านการสร้างความร่วมมือระหว่างส่วนราชการ/องค์กรภาครัฐระดับต่าง ๆ กับประชาชนในรูปแบบความเป็นหุ้นส่วน (Collaborate)

ขณะที่ปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเข้ามามีบทบาทของประชาชนในกระบวนการบริหารกิจการสาธารณะ (Involve) เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมหรือให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1. การที่สมาชิกขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ดเห็นถึงความสำคัญของการเข้าร่วมการประชุม มีการเข้าประชุมอย่างพร้อมเพรียง และอยู่เข้าร่วมประชุมตลอดถึงการเสร็จสิ้นการประชุม (พร้อมเพรียงกันประชุม)

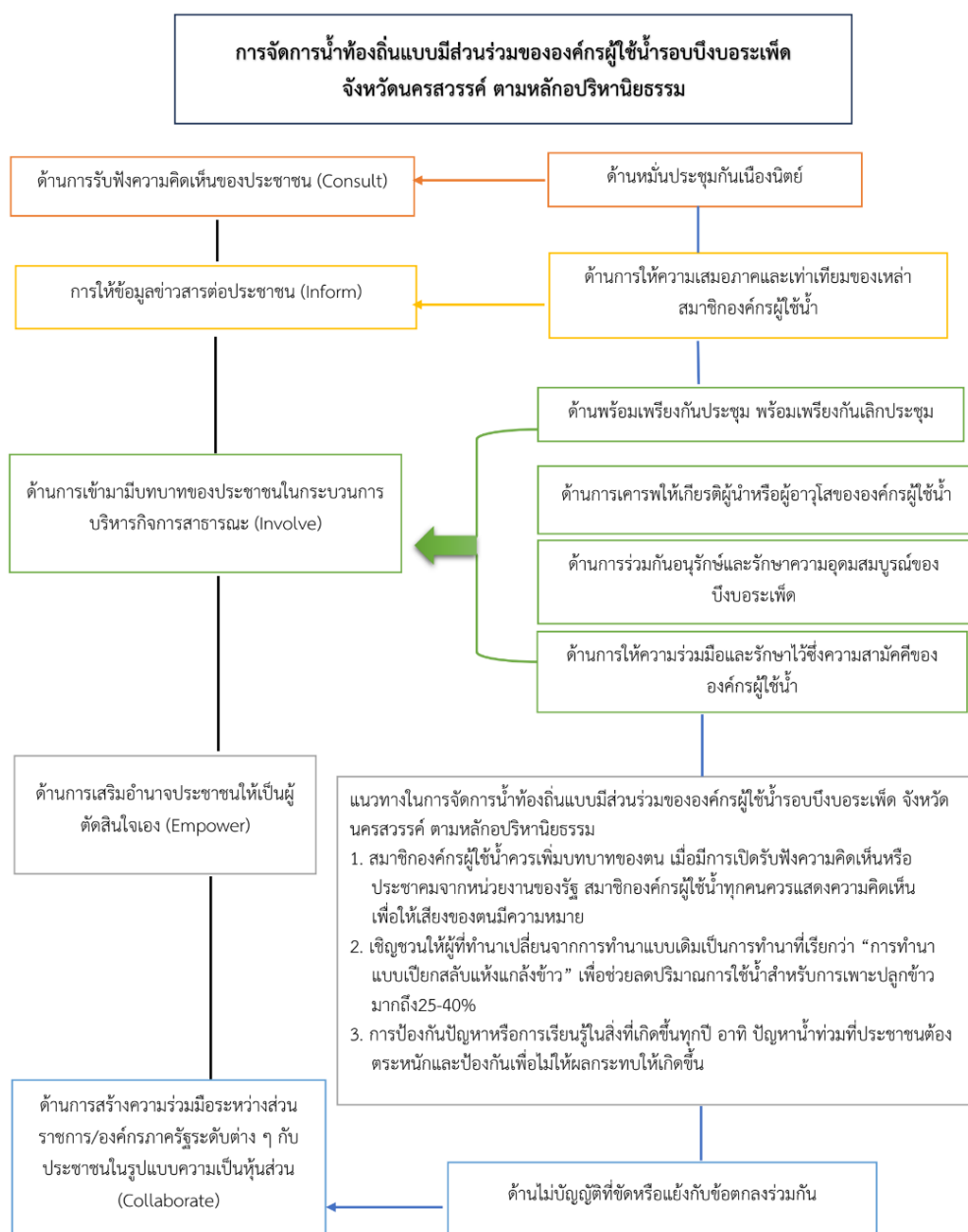
2. สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำให้ความสำคัญและรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมถึงการเคารพ และเชื่อฟังการตัดสินใจของประธานองค์กรผู้ใช้น้ำ(การเคารพให้เกียรติผู้นำหรือผู้อาวุโสขององค์กรผู้ใช้น้ำ)

3. การที่องค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ดเกิดการร่วมมือร่วมใจกัน ทำนุบำรุงบึงบอระเพ็ด รวมถึงการใช้ทรัพยากรน้ำในบึงบอระเพ็ดให้คุ้มค่าที่สุด (การร่วมกันอนุรักษ์และรักษาความอุดมสมบูรณ์ของบึงบอระเพ็ด)

4. ให้ความสำคัญกับนโยบาย ข้อเสนอ หรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรผู้ใช้น้ำในบึงบอระเพ็ด ขณะเดียวกันสมาชิกภายในองค์กรต่างให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม สนับสนุนสิ่งดี ๆ ให้แก่กลุ่ม และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และให้การยกย่องบุคคลที่ทำประโยชน์ให้กับกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ (การให้ความร่วมมือและรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีขององค์กรผู้ใช้น้ำ)

ปัจจัยต่อมาที่ส่งผลให้การจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ดในด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม คือ การที่สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำมีการเข้าร่วมประชุมกับองค์กรผู้ใช้น้ำอยู่เสมอขณะที่ประชุมหรือประชาคมสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำมีการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่งในเรื่องการจัดการน้ำหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์กรผู้ใช้น้ำโดยตรงซึ่งทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกันในที่ประชุม รวมถึงการที่สมาชิกภายในกลุ่มมีปรึกษาหารือกันเป็นประจำ และเมื่อเกิดสถานการณ์ที่เกิดผลกระทบต่อองค์กรผู้ใช้น้ำ ทางกลุ่มจะมีการจัดประชุม หรือปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อหาแนวทาง หรือแนวปฏิบัติเพื่อรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น (หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์)

ขณะที่ในด้านการให้ข้อมูลข่าวสารประชาชนนั้น เกิดจากการที่ประธานองค์กรผู้ใช้น้ำ รับฟังความคิดเห็นของทุกคนที่เป็นสมาชิกและนำความคิดเห็นนั้นส่งต่อไปยังหน่วยงานภาครัฐหรือมหาวิทยาลัยถึงความต้องการของประชาชน เมื่อปัญหาหรือข้อร้องเรียนเกิดการแก้ไขที่ถูกต้องตาม องค์ความรู้หรือภาคทฤษฎีข้อมูลชุดดังกล่าวจะถูกคืนกลับสู่ชุมชนเพื่อการบริหารจัดการน้ำที่ดีขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นถ้ากลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำไม่ได้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือ หน่วยงานในกำกับของรัฐ (มหาวิทยาลัย) การบริหารจัดการน้ำอาจจะไม่มีประสิทธิภาพก็เป็นได้ ทั้งนี้การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เกิดจากปัจจัยที่กลุ่มสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำทำตาม กฎ กติกา หรือข้อตกลงภายในกลุ่มที่ร่วมกันสร้างขึ้น โดยมีภาครัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ รับรอง ซึ่งหนึ่งในนั้นมีข้อกำหนดที่ว่ากลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำต้องให้ความร่วมมือกับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ไม่บัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับข้อตกลงร่วมกัน) และสิ่งหนึ่งถ้าต้องการให้การบริหารจัดการน้ำของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทางกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำไม่ควรละเลยด้านการเสริมอำนาจประชาชนให้เป็นผู้ตัดสินใจเอง ซึ่งหมายถึงว่า สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำควรเพิ่มบทบาทของตน เมื่อมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นหรือประชาคมจาก หน่วยงานของรัฐ สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำทุกคนควรแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เสียงของตนมีความหมาย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยจากการศึกษาการจัดการน้ำท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำรอบบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักการบริหารนิยธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ในการจัดประชุมหรือเวทีประชาคมหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
2. ภาครัฐควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการทำนาเปียกสลับแห้ง หรือการปลูกพืชด้วยวิธีนวัตกรรมการใหม่ ๆ
3. ภาครัฐควรให้ข้อมูลในเรื่องของทรัพยากรน้ำเพื่อให้ประชาชนควรตระหนักถึงภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทุกปี เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารต่อประชาชน (Inform) หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ ควรมีการสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลการจัดการน้ำหรือข้อมูลปริมาณน้ำของภาคประชาชนให้มากที่สุด ขณะเดียวกันประชาชนต้องตระหนักถึงข้อมูลที่ภาครัฐให้เพื่อรับมือหรือป้องกันในสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น
2. ด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Consult) ประชาชนควรตระหนักถึงการออกสิทธิออกเสียงของตนเองเพื่อให้ภาครัฐรับรู้ปัญหาถึงความเดือดร้อน เพื่อให้เกิดการแก้ไขที่แท้จริงและมีประสิทธิภาพ แต่สิ่งนั้นต้องอยู่บนหลักของเหตุและผล
3. ด้านการเข้ามามีบทบาทของประชาชนในกระบวนการบริหารกิจการสาธารณะ (Involve) ภาครัฐควรมีการสนับสนุนการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืน มีกรอบกำหนดวาระที่ชัดเจน และให้คงอยู่ไปตลอดถึงแม้มีการเปลี่ยนรัฐบาล แต่องค์กรนี้ควรที่จะต้องคงอยู่เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง
4. ด้านการสร้างร่วมมือระหว่างส่วนราชการ/องค์กรภาครัฐระดับต่าง ๆ กับประชาชนในรูปแบบความเป็นหุ้นส่วน (Collaborate) ประชาชนต้องให้ความร่วมมือกับรัฐในเรื่อง

ของการบริหารจัดการน้ำ เมื่อภาครัฐมีการตัดสินใจถึงปริมาณน้ำก็ควรรับฟังและนำชุดข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพหรือวิถีชีวิต

5. ด้านการเสริมอำนาจประชาชนให้เป็นผู้ตัดสินใจเอง (Empower) ในกระบวนการบริหารจัดการน้ำถ้าภาครัฐมีการสนับสนุนประชาชน ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการบริหารจัดการน้ำก็จะมีประสิทธิภาพ และลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ. (2564, 2 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนที่ 8 ก, หน้า 16-22

เขมานันท์ ขบวนฉลาด. (2564). การประยุกต์ใช้หลักอุปทานิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์กรบริหาร ส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 12(2), 133-142.

จิรนนท์ ยายะวงษ์ และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). แนวทางการบริหารจัดการปัญหากล้วยแล้งในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแดง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก. *Journal of Modern Learning Development*, 6(2), 86-99.

ณพล อนุดตริงกูร. (2566). *ระบบการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหิดล.

บุผาชาติ จันทรหอม. (2564). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการน้ำสู่ยั่งยืน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(6), 340-356.

พนิดา พุทธรัตน์รักษา และอุ๋นเรือน เล็กน้อย. (2564). ผลกระทบและการยอมรับการทำนาแบบเปียกสลับแห้งเพื่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชาวนาในอำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสุพรรณบุรี*, 8(1), 134-141.

- ภาณุวัฒน์ แก้วแหยม. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยหิน อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้อัฒติพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.(2566). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ.
http://www.onwr.go.th/?page_id=4207
- องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล. (2567). สถานการณ์น้ำจืดของโลก และประเทศไทย.
https://www.wwf.or.th/what_we_do/wetlands_and_production_landscape/freshwater/

บทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัมมปปธาน 4

The Role of Local Administrative Officers in the Prevention and Resolution
of Drug Problems in Maha Phot Subdistrict, Kao Liao District, Nakhon
Sawan Province, According to the Principles of the Four Right Efforts
(Sammappadhana)

สุทธิศักดิ์ ยิ้มแพร¹ อัครเดช พรหมกัลป์² และสยาม ดำปรีดา³

Suttisak Yimprae, Akaradecha Brahmakappa and Sayam Dampreeda

Received: July 31, 2025

Revised: September 10, 2025

Accepted: September 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และ
แก้ไขปัญหาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ 2) ศึกษาความสัมพันธ์
ของหลักสัมมปปธาน 4 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้ปกครองท้องที่ และ
3) เสนอแนวทางในการพัฒนาบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ตาม
หลักสัมมปปธาน 4 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ จากผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขต
พื้นที่ตำบลมหาโพธิ์ รวมจำนวน 365 คน ที่ได้จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ จากประชาชนทั้งหมด

¹ องค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ์; Mahaphot Subdistrict Administrative Organization

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: suttisak.journal@gmail.com

จำนวน 4,110 คน โดยใช้แบบสอบถาม ที่มีความเชื่อมั่นค่าความเชื่อมั่น .989 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง และใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดตามหลักสัมมปปธาน 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .69) และระดับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติด ตามทฤษฎีบทบาทของบาร์โลว์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .69) 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัมมปปธาน 4 กับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก Pearson Correlation .903** และ 3) แนวทางในการพัฒนาบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติด ตามหลักสัมมปปธาน 4 (1) ควรมีการการสนับสนุนในส่วนของงบประมาณจากภาครัฐ 2) ควรหาชุดป้องกัน หรืออุปกรณ์เสริมในการช่วย Safety ให้กับผู้นำท้องที่ขณะช่วงปฏิบัติหน้าที่ 3) ภาครัฐควรจริงจังในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติดในระดับประเทศเพื่อมิให้แพร่หลายมาสู่ชุมชน 4) มีการกำหนดกติกาชุมชนร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

คำสำคัญ: บทบาทผู้ปกครองท้องที่, การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด, หลักสัมมปปธาน 4

Abstract

This research article aimed to: (1) examine the role of local administrators in preventing and solving drug problems in Maha Pho Subdistrict, Kao Liao District, Nakhon Sawan Province; (2) investigate the relationship between the Four Right Efforts (Sammappadhāna) and the roles of local administrators in drug prevention and problem-solving; and (3) propose guidelines for enhancing the roles of local administrators in addressing drug problems based on the principles of the Four Right Efforts. A mixed-methods research design was employed. The quantitative

component involved a sample of 365 participants aged 18 years and above, selected using Taro Yamane's formula from a total population of 4,110 residents in Maha Pho Subdistrict. Data were collected using a questionnaire with a reliability coefficient of .989. Statistical analyses included percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. The qualitative component consisted of in-depth interviews with 21 key informants, selected purposively, and analyzed using descriptive content analysis. The findings revealed that: (1) the overall role of local administrators in drug prevention and problem-solving based on the Four Right Efforts was at a high level ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.69), and according to Barlow's role theory, the overall level was also high ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.69); (2) there was a very high correlation between the Four Right Efforts and the roles of local administrators in preventing and solving drug problems, with a Pearson correlation coefficient of .903**; and (3) guidelines for enhancing the roles of local administrators include: (1) providing governmental budget support, (2) equipping local leaders with protective gear or tools to ensure their safety during operations, (3) implementing strict nationwide drug suppression policies to prevent the spread of drug problems into local communities, and (4) establishing community rules collectively for drug prevention and control. These findings provide practical insights for strengthening community-based drug prevention strategies aligned with Buddhist principles.

Keywords: Role of Local Authorities, Addressing Drug Problems, Drug Prevention and Intervention, Four Right Efforts (Sammappadhana) Principles

บทนำ

ปัญหายาเสพติดนับว่าเป็นหนึ่งในปัญหาสังคมที่รุนแรงที่สุดในแต่ละประเทศทั่วโลก ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการรวมถึงนโยบายต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง โดยจากข้อมูลรายงาน UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime UNODC) หรือสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ คาดปี 2573 ทั่วโลกจะมีผู้ใช้ยาเสพติดประมาณ 299 ล้านคน และกัญชายังคงเป็นยาเสพติดที่มีผู้ใช้มากที่สุด 200 ล้านคน รองจากกลุ่มโอปิออยด์ 62 ล้านคน แอมเฟตามีนและอนุพันธ์ 27 ล้านคน เอ็กซ์ตาซี 20 ล้านคน และโคเคน 20 ล้านคน (ไทยพีบีเอส, 2565)

ขณะที่ประเทศไทยนั้นมีการรับมือและป้องกันกับปัญหาของยาเสพติดที่จะเกิดขึ้นโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม มีแผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2568 เป็นแผนระดับที่ 3 รองรับการนำนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. 2566-2570) ไปสู่การปฏิบัติ ภายใต้กรอบมาตรการทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) มาตรการป้องกันยาเสพติด 2) มาตรการปราบปรามยาเสพติด 3) มาตรการยึดทรัพย์สินคดียาเสพติด 4) มาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติด/ผู้ติดยาเสพติด 5) มาตรการความร่วมมือระหว่างประเทศ และ 6) มาตรการบริหารจัดการ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติ เพื่อเป็นกรอบในการบริหารจัดการ ประสานการปฏิบัติ จัดสรรทรัพยากรงบประมาณ รวมทั้งการกำกับติดตามและประเมินผลทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายและแผนระดับชาติฯ อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), 2567)

การแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นคงจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนตั้งแต่ระดับชุมชนขึ้นมาจากรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พระราชบัญญัติยาเสพติดทั่วประเทศ ภายใน 2 ปีย้อนหลัง จะพบว่า สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์คดี พระราชบัญญัติยาเสพติดในภาพรวมของประเทศมีจำนวนที่ลดลงในห้วงระยะเวลา พ.ศ.2564 ถึงปัจจุบัน โดยมีการสำรวจในวันที่ 2 พฤษภาคม 2564 จำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งหมด มีจำนวน 252,749 คน ร้อยละ 81.31 เมื่อเทียบกับผู้ต้องขังทั่วประเทศ ในปีต่อมาข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2565 มีจำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์ลดหลั่นลงมา

ตามลำดับ ซึ่งมีจำนวน 214,259 คิดเป็นร้อยละ 80.90 ต่อมาในปี 2566 สํารวจข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2566 มีจำนวนผู้ต้องตํอราชทัณฑ์ 206,932 คน คิดเป็นร้อยละ .04 และในปีปัจจุบัน 2560 ข้อมูล ณ วันที่ 1 มกราคม 2560 มีจำนวนผู้ต้องตํอราชทัณฑ์อยู่ที่ 206,080 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.54 (กรมราชทัณฑ์, 2567) เมื่อเทียบกับผู้ต้องขังทั่วประเทศ และคาดว่าในปีต่อ ๆ ไป ผู้ต้องราชทัณฑ์จะมีจำนวนที่ลดลงเรื่อย ๆ ด้วยข้อกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไป และการรณรงค์ร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ผู้นำ และเจ้าหน้าที่ที่เล็งเห็นถึงปัญหาของยาเสพติดที่ส่งผลกระทบต่อลูกหลาน

ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ลักษณะ 3 มาตรา 116 กำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์คัดกรองการใช้ยาเสพติดในพื้นที่ระดับตำบลของทุกจังหวัด เพื่อดำเนินการคัดกรอง ประเมินความรุนแรงของการติดยาเสพติด และส่งต่อไปสู่กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพทางสังคม (ประมวลกฎหมายยาเสพติด, 2564) สำหรับบริบทเชิงพื้นที่ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษา คือ เขตตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ์ได้ดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล กำหนดให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นวาระสำคัญของตำบลที่ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งถือเป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและอยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด จุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การลดความรุนแรงของปัญหายาเสพติดและมุ่งสู่การจัดให้หมดสิ้น การดำเนินการดังกล่าวมีการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในเขตตำบลมหาโพธิ์ เช่น ชุมชน โรงเรียน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย รวมถึงวัด ซึ่งต่างก็มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ขับเคลื่อนภารกิจให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ ขณะเดียวกัน ผู้นำท้องถิ่น ได้นำหลักทฤษฎีบทบาทของเบอร์โล มาเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (บทบาทผู้ปกครองท้องถิ่น ที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย) 2) บทบาทที่กระทำจริง (บทบาทผู้ปกครองท้องถิ่น ที่ได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ) และ 3) บทบาทที่ถูกคาดหวัง (บทบาทผู้ปกครองท้องถิ่น ที่ประชาชนในหมู่บ้านชุมชนคาดหวัง) (Berlo, 1966) และผู้นำท้องถิ่นของตำบลมหาโพธิ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ทั้งในส่วนที่กฎหมายกำหนด ในส่วนตามอำนาจและหน้าที่ของตนตามบทบาท และใน

ส่วนที่เป็นความคาดหวังของประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้การปฏิบัติงานของผู้นำท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ์ยังได้ร่วมกับผู้นำท้องถิ่นจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น การจัดการแข่งขันกีฬาภายในตำบล การส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้ที่อยู่ระหว่างการบำบัดรักษา ตลอดจนกิจกรรมที่เป็นทางการ เช่น โครงการ “หมู่บ้านสีขาว” ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสถานีตำรวจเก่าเลี้ยว โดยใช้กระบวนการเชิงป้องกันและฟื้นฟู เช่น การตรวจปัสสาวะประชาชนในตำบลเพื่อค้นหาผู้เสพ และนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู และทำกิจกรรมในชุมชน โดยปราศจากการจับกุมนอกจากนี้ ผู้นำท้องถิ่นยังได้นำหลักสัมปธาน 4 มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ 1) สัจวรปธาน (การป้องกันมิให้เกิดปัญหา ยาเสพติด) 2) ปหานปธาน (การแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้ว) 3) ภาวนาปธาน (การแสวงหา กลยุทธ์และวิธีการเพื่อจัดการปัญหาอย่างเหมาะสม) และ 4) อนुरักขนาปธาน (การธำรงรักษาความสงบสุขและความยั่งยืนของชุมชนปลอดยาเสพติด) โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้ตำบลมหาโพธิ์เป็นพื้นที่ปลอดจากปัญหา ยาเสพติดอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้ปกครองท้องถิ่นในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก่าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลักสัมปธาน 4 กับการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของผู้ปกครองท้องถิ่นเขตตำบลมหาโพธิ์อำเภอเก่าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาบทบาทผู้ปกครองท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด ตามหลักสัมปธาน 4

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดและหลักสัมปทาน 4

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลัก สัมปทาน 4 กับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้ปกครอง ท้องที่ในเขตตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาได้มาจากผู้ที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป ในเขตพื้นที่ตำบลมหาโพธิ์ รวมจำนวน 365 คน ที่ได้จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) จากผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด รวมจำนวน 4,110 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่มีความเชื่อมั่นค่าความเชื่อมั่น .989 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยกำหนดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ พระสังฆาธิการ, ผู้แทนผู้นำท้องที่, ผู้แทนส่วนงานสาธารณสุข, ผู้แทนฝ่ายปกครอง, ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์, เจ้าหน้าที่ตำรวจ, ผู้แทนครู อาจารย์ และผู้แทนประชาชน เพื่อรวบรวม ข้อมูลข้อเท็จจริงที่ชัดเจนสามารถอธิบายเสริมสนับสนุนข้อโต้แย้งต่าง ๆ และเสริมให้มีความรู้ความ เข้าใจ รวมถึงการเสนอแนะข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้งหรือเห็นควรเพิ่มเติมความรู้ให้มีความ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 รูป/คน จำแนกเป็น 8 กลุ่ม สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพ ติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัมปทาน 4 ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และ รายได้ พบว่า เพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ

63.8 อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50 ปีขึ้นไป จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 30.1 การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช. จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ รับจ้างทั่วไป จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 35.9 รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาท / เดือน จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8

ตารางที่ 1 ระดับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัมมนา 4 โดยภาพรวม

(n = 365)

ข้อ	ระดับบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ตามหลักสัมมนา 4	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	สังวรปธาน (การป้องกันมิให้เกิดปัญหา)	4.19	.68	มาก
2.	ปหานปธาน (การปรับปรุงแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหา)	4.06	.73	มาก
3.	ภาวนาปธาน (การหากลยุทธ์ วิธีการ ในการแก้ไขปัญหา)	4.09	.76	มาก
4.	อนรุรักษนาปธาน (การรักษาความสงบสุขและหมู่บ้านชุมชนปลอดภัยเสพติดให้คงอยู่)	4.10	.73	มาก
รวมเฉลี่ย		4.11	.69	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ ระดับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัมมนา 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .69) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดสูงสุดที่สุด คือ ด้านสังวรปธาน (การป้องกันมิให้เกิดปัญหา), ด้านอนรุรักษนาปธาน (การรักษาความสงบสุขและหมู่บ้านชุมชนปลอดภัยเสพติดให้คงอยู่), ด้านภาวนาปธาน (การหากลยุทธ์ วิธีการในการแก้ไขปัญหา) และด้านปหานปธาน (การปรับปรุงแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหา) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ระดับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ ตามทฤษฎีบทบาทของบาร์โลว์ โดยภาพรวม
(n = 365)

ข้อ	บทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (บทบาทผู้ปกครองท้องที่ ที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย)	4.10	.78	มาก
2.	บทบาทที่กระทำจริง (บทบาทผู้ปกครองท้องที่ ที่ได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ)	4.05	.80	มาก
3.	บทบาทที่ถูกคาดหวัง (บทบาทผู้ปกครองท้องที่ ที่ประชาชนในหมู่บ้านชุมชนคาดหวัง)	4.23	.67	มาก
รวมเฉลี่ย		4.12	.69	มาก

ระดับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์มากที่สุด คือ ด้านบทบาทที่ถูกคาดหวัง (บทบาทผู้ปกครองท้องที่ที่ประชาชนในหมู่บ้านชุมชนคาดหวัง) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมา คือ ด้านบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (บทบาทผู้ปกครองท้องที่ที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.10$) และระดับบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ที่ต่ำที่สุด คือ ด้านบทบาทที่กระทำจริง (บทบาทผู้ปกครองท้องที่ที่ได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.05$) เป็นลำดับสุดท้ายของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม

2. ผลการวิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ตามความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จาก ผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่ตำบลมหาโพธิ์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวกหรือความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก Pearson Correlation (r) (.903**) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละคู่ พบว่า คู่ของด้านภาวนาปธาน (X_3) กับด้านบทบาทที่กระทำจริง (Y_2) มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = .809**$) รองลงมา ได้แก่ คู่ของด้านอนุรักษ์นาปธาน (X_4) กับด้านบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (Y_1) มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = .860**$) และน้อยที่สุด ได้แก่ คู่ของด้านภาวนาปธาน (X_3) กับด้านบทบาทที่ถูกคาดหวัง (Y_3) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ปานกลาง ($r = .631**$)

3. แนวทางในการบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัมมปปธาน 4 พบว่า 1) สังวรปธาน (การป้องกันมิให้เกิดปัญหา) ภาครัฐควรสนับสนุนในส่วนของงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติด การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้กับเด็ก และเยาวชนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการส่งเสริมอาชีพที่หลากหลายให้กับผู้ที่ทำการรักษา หรือกำลังบำบัด เพื่อให้พวกเขามีงานทำและมีรายได้เสริม รวมถึงเป็นการหลีกเลี่ยงให้พวกเขาไม่กระทำความผิดซ้ำแบบเดิม หรือยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด อีกทั้งในระดับประเทศภาครัฐควรที่จะจริงจังในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติดเพื่อมิให้แพร่หลายมาสู่ชุมชน 2) ปหานปธาน (การปรับปรุงแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหา) ภาครัฐควรหาชุดป้องกัน หรืออุปกรณ์เสริมในการช่วย Safety ร่างกายของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ขณะช่วงปฏิบัติหน้าที่ ผู้นำชุมชนควรการจัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ในเรื่องของปัญหา และโทษจากการใช้สารเสพติดแก่คนในชุมชน และเด็กเยาวชน เป็นประจำเพื่อย้ำเตือนมิให้พวกเขาเหล่านั้นไปกระทำความผิด 3) ภาวนาปธาน (การหากลยุทธ์ วิธีการ ในการแก้ไขปัญหา) ผู้นำท้องที่ต้องมีการตรวจสอบสภาวะกับกลุ่มเสี่ยงภายในชุมชนอยู่เสมอ ครอบครัวยุของผูติดยาเสพติดควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานหรือผู้นำท้องที่ของตน เพื่อหาแนวทางร่วมกันแก้ไข รวมถึงการให้โอกาสกับผู้เสพหรือค้ายาเสพติดได้กลับใจโดยให้รายงานตัวอยู่เสมอ

4) อนุรักษ์นาปธาน (การรักษาความสงบสุขและหมู่บ้านชุมชนปลอดภัยเสถียรให้คงอยู่) ต้องกำหนดกติกาชุมชนร่วมกันในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด และสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชนประชาชนทั่วไปให้ความรู้เรื่องโทษของยาเสพติดอยู่เสมอ รวมถึงควรมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การสร้างรายได้ และอาชีพให้มั่นคง เพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจที่จะเป็นปัจจัยเสี่ยงในเรื่องของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

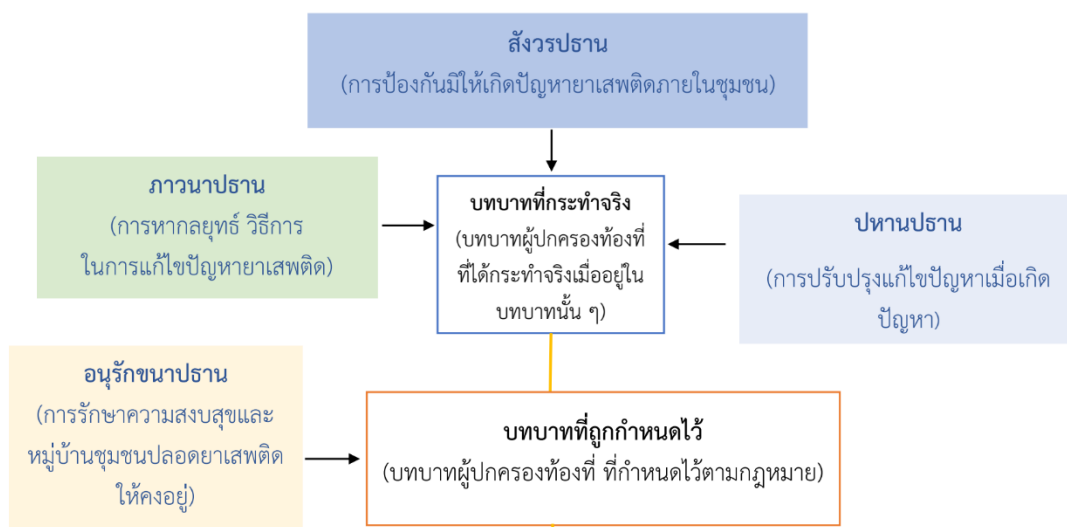
อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางในการพัฒนาบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักสัมมนา 4 โดยการสนับสนุนในส่วนของงบประมาณจากภาครัฐในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้กับเด็ก และเยาวชนอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการมั่วสุม และกระทำในสิ่งที่มีสมควรทำ การส่งเสริมอาชีพที่หลากหลายให้กับผู้ที่ทำการรักษา หรือกำลังบำบัด เพื่อให้พวกเขามีงานทำและมีรายได้เสริม รวมถึงเป็นการหลีกเลี่ยงให้พวกเขาไม่กระทำผิดซ้ำแบบเดิม การหาชุดป้องกัน หรืออุปกรณ์เสริมในการช่วย Safety ขณะผู้ปกครองท้องที่ลงพื้นที่ในการตรวจเยี่ยมผู้ป่วย ผู้ปกครองท้องที่จัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ในเรื่องของปัญหา สารเสพติดแก่คนในชุมชน และเด็กเยาวชน โดยทางชุมชนควรมีการกำหนดกติกาชุมชนร่วมกันในการป้องกัน และสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไปและภาครัฐควรจริงจังในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติดในระดับประเทศเพื่อให้แพร่หลายมาสู่ชุมชน รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจที่จะเป็นปัจจัยเสี่ยงในเรื่องของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอิรวดี ณ ระนอง (2558) พบว่า ควรมีการเผยแพร่ข่าวสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับยาเสพติดให้ราษฎรทราบ ส่งเสริมให้ราษฎรและแกนนำหมู่บ้านประชุมปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีการจัดทำข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ราษฎรร่วมกันสังเกตพฤติกรรมของราษฎรในหมู่บ้าน และมีการจัดเวรยามสอดส่องดูแลหมู่บ้าน ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดอบรมส่งเสริมอาชีพกับราษฎรที่มีปัญหายาเสพติดและราษฎรที่ไม่มียานทำภายในหมู่บ้าน โดยมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ผู้ที่ไม่มีทุนนำ

ไปเป็นทุนประกอบอาชีพของราษฎรในหมู่บ้าน รวมถึงการส่งเสริมให้ราษฎรที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพื่อส่งไปรักษาบำบัดฟื้นฟูในทางจริยธรรมทางด้านจิตใจ โดยการรวมกลุ่มกันบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมและจัดให้มีสถานกีฬาสำหรับออกกำลังกายหรือจัดการแข่งขันกีฬาภายในหมู่บ้าน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัมมนา 4” ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังการแสดงในภาพที่ 1

การพัฒนาบทบาพผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัมมปปธาน 4 ควรกระทำดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุนในส่วนองงบประมาณจากภาครัฐในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
2. การส่งเสริมอาชีพที่หลากหลายให้กับผู้ที่ทำการรักษา หรือกำลังบำบัด เพื่อให้พวกเขามีงานทำและมีรายได้เสริม รวมถึงเป็นการหลีกเลี่ยงให้พวกเขาไม่กระทำผิดซ้ำแบบเดิม หรือยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด
3. การหาชุดป้องกัน หรืออุปกรณ์เสริมในการช่วย safety ร่างกายของก้านัน-ผู้ใหญ่บ้าน ขณะช่วงปฏิบัติหน้าที่หรือลงพื้นที่ในการตรวจเยี่ยมผู้ป่วย หรือผู้ที่กำลังบำบัดรักษาอาการ
4. การจัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ในเรื่องของปัญหา และโทษจากการใช้สารเสพติดแก่คนในชุมชน และเด็กเยาวชน
5. การแก้ไขปัญหายาที่ต้นเหตุ กล่าวคือ ต้องการให้ภาครัฐจริงจังในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติดในระดับประเทศเพื่อมิให้แพร่หลายมาสู่ชุมชน
6. การกำหนดคตติกาชุมชนร่วมกันในการป้องกัน ปัญหายาเสพติดมิให้เกิดปัญหายาเสพติดภายในชุมชน
7. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน อาทิ การสร้างรายได้ และอาชีพให้มั่นคง เพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจที่จะเป็นปัจจัยเสี่ยงในเรื่องของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยบทบาพผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของ ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัมมปปธาน 4

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาบทบาทผู้ปกครองท้องที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์แบบมีส่วนร่วม ตามหลัก สัมมุปปธาน 4 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้นำท้องที่ในการการป้องกัน และแก้ไขปัญหา ยาเสพติดได้ ดำเนินการตามบทบาทที่กระทำจริง ซึ่งประกอบด้วย

1. ผู้นำท้องที่ที่มีการประชุมวางแผน-เสนอแผนงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับแผนงานในการป้องกัน และรับมือกับปัญหา ยาเสพติดภายในชุมชน อีกทั้งมีการ วางแผนการส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกีฬาภายในชุมชน การประชาสัมพันธ์ ให้ ความรู้ถึงโทษของยาเสพติดเพื่อเป็นการป้องกัน และแก้ไขปัญหา ยาเสพติดภายในชุมชน (สังวร ปธาน การป้องกันมิให้เกิดปัญหา)

2. ภายในชุมชนผู้นำท้องที่จะมีการประชุมวางแผนรับมือในเรื่องดังกล่าวอย่าง ทันทที และดำเนินการจัดตั้งศูนย์รณรงค์เกี่ยวกับยาเสพติดภายในชุมชน รวมถึงการตรวจค้น (เชิงรุก) เพื่อป้องกันการลักลอบการเสพ หรือค้ายาเสพติดภายในชุมชน และการตรวจเชิงรุกกับกลุ่ม เสี่ยง นอกจากนี้ยังทำการแต่งตั้ง อาสาสมัครภายในชุมชนเพื่อติดตามพฤติกรรมหรือการเข้ามาของ บุคคลแปลกหน้า (ปหานปธาน การปรับปรุงแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหา)

3. ผู้นำท้องที่จะหากลยุทธ์ วิธีการ ในการแก้ไขปัญหายา (ภาวนาปธาน) ได้แก่ การ จัดกิจกรรมเพื่อป้องกันหรือลดปัญหา ยาเสพติดภายในชุมชน เช่น กีฬาต้านยาเสพติด การส่งเสริม อาชีพที่สุจริต รวมถึงการหาอาชีพให้ผู้ที่กำลังบำบัดรักษา นอกจากนี้มีการตรวจปัสสาวะกับกลุ่ม เสี่ยงภายในชุมชนเป็นประจำ รวมถึงการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทาง หรือ ข้อกำหนดสำหรับผู้ติดยาเสพติด ให้ทำการบำบัดรักษา อีกทั้งมีการเชิญชวนคนในครอบครัวของผู้ ติดยาเสพติดมาร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้โอกาสผู้เสพหรือค้ายาเสพติด กลับใจมิให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก โดยให้รายงานตัวอยู่เสมอกับผู้นำท้องที่

ขณะที่บทบาทอีกหนึ่งบทบาทของผู้ปกครองท้องที่ในฐานะบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ หรือ บทบาทของผู้ปกครองท้องที่ที่กำหนดไว้ตามกฎหมายที่ผู้ปกครองท้องที่กระทำในการป้องกัน และ แก้ไขปัญหา ยาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำ ท้องที่มีการติดตามผลของการบำบัดผู้เสพยาเสพติด มีการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันหรือลดปัญหา

เสพติดภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีการตรวจปัสสาวะกับกลุ่มเสี่ยงภายในชุมชน หรือดำเนินการเชิงรุกอย่างสม่ำเสมอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงสอดส่อง หรือประสานงานดูแลในเรื่องของปัญหาเสพติดอย่างต่อเนื่อง (อนุรักษ์นาปธาน การรักษาความสงบสุขและหมู่บ้านชุมชนปลอดยาเสพติดให้คงอยู่) เช่นเดียวกันบทบาทที่คาดหวังนั้นหลักหลักสัมมปปธาน 4 ได้ส่งผลน้อยต่อบทบาทดังกล่าว ดังนั้นการพัฒนามาตรการผู้ปกครองท้องถิ่นในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดของตำบลมหาโพธิ์ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ แบบมีส่วนร่วม ตามหลักสัมมปปธาน 4 ควรกระทำดังต่อไปนี้

1. การสนับสนุนในส่วนของงบประมาณจากภาครัฐในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติด การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้กับเด็ก และเยาวชนอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการมั่วสุม และกระทำในสิ่งที่มีสมควรทำ เช่น การแข่งขันกีฬาภายในชุมชนจากปีละ 1 ครั้งก็ให้มีเพิ่มมากขึ้น หรือการส่งเสริมการเล่นกีฬาที่หลากหลายมากขึ้น
2. การส่งเสริมอาชีพที่หลากหลายให้กับผู้ที่ทำการรักษา หรือกำลังบำบัด เพื่อให้พวกเขามีงานทำและมีรายได้เสริม รวมถึงเป็นการหลีกเลี่ยงให้พวกเขาไม่กระทำผิดซ้ำแบบเดิมหรือยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด
3. การหาชุดป้องกัน หรืออุปกรณ์เสริมในการช่วย Safety ร่างกายของกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ขณะช่วงปฏิบัติหน้าที่หรือลงพื้นที่ในการตรวจเยี่ยมผู้ป่วย หรือผู้ที่กำลังบำบัดรักษาอาการ
4. การจัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ในเรื่องของปัญหา และโทษจากการใช้สารเสพติดแก่คนในชุมชน และเด็กเยาวชน
5. การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ กล่าวคือ ต้องการให้ภาครัฐจริงจังในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติดในระดับประเทศเพื่อมิให้แพร่หลายมาสู่ชุมชน
6. การกำหนดกติกาชุมชนร่วมกันในการป้องกัน และสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไปเพื่อป้องกันปัญหาเสพติดมิให้เกิดปัญหาเสพติดภายในชุมชน

7. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การสร้างรายได้ และ อาชีพให้มั่นคง เพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจที่จะเป็นปัจจัยเสี่ยงในเรื่องของการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. อำเภอกำแพงแสนควรสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด เช่น กิจกรรมส่งเสริมให้กับเด็ก และเยาวชนอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการมั่วสุม การอบรมส่งเสริมอาชีพที่หลากหลายมากขึ้นให้กับผู้ที่ทำการรักษา หรือกำลังบำบัด เพื่อเป็นทางเลือกให้มากขึ้นสำหรับผู้ที่ทำการรักษาและประชาชนทั่วไป เพื่อการหลีกเลี่ยงให้พวกเขาไม่กระทำความผิดซ้ำแบบเดิม และเพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนทั่วไปหันไปใช้ยาเสพติด เนื่องจากความเครียดจากรายได้ไม่เพียงพอในการดำรงชีพ

2. อำเภอกำแพงแสนควรสนับสนุนอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้นำชุมชน ขณะการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อความปลอดภัยและเป็นประโยชน์ให้กับเจ้าหน้าที่ในการทำงานให้สะดวกมากขึ้น

3. อำเภอกำแพงแสนควรสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องการให้ความรู้ถึงโทษของยาเสพติดแก่เยาวชนอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เพื่อเป็นการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งให้กับเยาวชน และควรมีการประเมินความเสี่ยงให้แก่วัยชนเป็นประจำ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (บทบาท ผู้ปกครองท้องที่ ที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย) ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของท่านมีการจัดทำสื่อ และการจัดกิจกรรมรณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับปัญหา และโทษของการใช้สารหรือยาเสพติด มีการจัดวิทยากรมาอบรมให้

ความรู้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง และมีการตั้งด่านโดยได้รับความร่วมมือจากตำรวจอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง พยายามทำเป็นประจำเพื่อไม่ให้มีสารเสพติดเข้ามาสู่ชุมชนอีก

2. ด้านบทบาทที่กระทำจริง (บทบาทผู้ปกครองท้องที่ ที่ได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ) ภาครัฐควรมีการจัดกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันการที่ประชาชนจะเข้าไปพึ่งยาเสพติด รวมถึงการเฝ้าระวัง ติดตามดำเนินการในเรื่องการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีการจัดประชุมวางแผน เพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำ หรือเป็นปัญหาภายในอนาคต

3. ด้านบทบาทที่ถูกคาดหวัง (บทบาทผู้ปกครองท้องที่ที่ประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชนคาดหวัง) การใช้ใส่ใจในการดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงการปลูกฝังทัศนคติ หรือแนวคิดที่ไม่ละเลยหรือมองว่าผู้ป่วยหรือผู้บำบัดเป็นปัญหาสำหรับคนในชุมชน แต่เปลี่ยนแนวคิดที่ว่ามาช่วยกันดูแลและสอดส่องมิให้พวกเขาไปกระทำผิดซ้ำ หรือสามารถให้เขาสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ปกติสุข เป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2567). รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ. http://www.correct.go.th/r03pdf/report_result.php?date=2024-01-01&report=
- ถิรวัฒน์ ณ ระนอง. (2558). บทบาทของผู้ใหญ่บ้านในการแก้ไข ปัญหายาเสพติด อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้อัฒติพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไทยพีบีเอส. (2565). ชายแดนระอุ! ขบวนการค้ายาเสพติดมุ่งเป้าเข้าไทย กลับมาระบาดหนัก ผู้เสพขอเข้าบำบัดอื้อ. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/322768>
- ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564. (2564, 8 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 138 ตอนที่ 73 ก, หน้า 59.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). (2567). แผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. กระทรวงยุติธรรม.

Berlo, D. K. (1966). *The process of communication: An introduction to theory and practice*. Holt, Rinehart and Winston.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Harper and Row Publications.

ส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

The Political Marketing Mix of the Move Forward Party in Constituency 1, Nakhon Sawan Province during the General Election on 14 May 2023

สุนิสา แก้วนิม¹
Sunisa Kaewnim

Received: July 17, 2025

Revised: September 08, 2025

Accepted: September 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไป ในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรมกับส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 และ 3) เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการสุ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน่จำนวน 400 คน จากประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 138,993 คน โดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 17 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า ส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}$ =4.29, S.D.=0.26) และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: Sunisa5691@gmail.com

ส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกล (4Ps) โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}=4.17$, $S.D.=0.34$) ขณะที่ความสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรมกับส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวกหรือความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($r=0.737^{**}$) และ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 พบว่า 1) ด้าน Product พรรคก้าวไกลอาจพิจารณาปรับปรุงหรือทบทวนนโยบายบางประการ 2) ด้าน Push Marketing การเพิ่มทรัพยากรเพื่อการประชาสัมพันธ์ในการหาเสียงเลือกตั้งให้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น 3) ด้าน Pull Marketing สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรให้ความสำคัญกับการลงพื้นที่พบปะประชาชนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง 4) ด้าน Polling ควรมีการดำเนินการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนให้ครอบคลุมในทุกมิติ

คำสำคัญ: การตลาดทางการเมือง, พรรคก้าวไกล, หลักสัปปุริสธรรม

Abstract

This research article aimed to: (1) examine the political marketing mix of the Move Forward Party in the general election in Constituency 1, Nakhon Sawan Province; (2) analyze the relationship between the principles of *Sappurisa Dhamma* and the political marketing mix of the Move Forward Party in the same election in Constituency 1; and (3) propose guidelines for applying the political marketing mix of the Move Forward Party in the general election in Constituency 1, Nakhon Sawan Province. The research employed a mixed-methods design, consisting of quantitative and qualitative approaches. The quantitative component used random sampling to select a sample of 400 participants from a total of 138,993 eligible voters in Constituency 1, Nakhon Sawan Province, based on Taro Yamane's formula. Data were collected using a questionnaire, and the statistical methods applied for analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. The qualitative component involved in-depth interviews with 17 key informants, conducted using a structured interview guide, and the data were analyzed through descriptive content analysis. The research findings revealed that the political

marketing mix of the Move Forward Party, based on the seven principles of Sappurisa Dhamma, in the general election in Constituency 1, Nakhon Sawan Province, was generally at a high level, with a mean of 4.29 and a standard deviation of 0.26. Overall, opinions regarding the political marketing mix of the Move Forward Party (4Ps) were also at a high level, with a mean of 4.17 and a standard deviation of 0.34. The relationship between the principles of Sappurisa Dhamma and the political marketing mix of the Move Forward Party was statistically significant at the 0.01 level, showing a positive correlation, with an overall high correlation ($r=0.737^{**}$). Regarding guidelines for applying the political marketing mix of the Move Forward Party in the general election in Constituency 1, the findings were as follows: (1) Product: the Move Forward Party could consider revising or reviewing certain policies; (2) Push Marketing: increasing resources for election publicity to enhance outreach; (3) Pull Marketing: members of parliament should prioritize continuous and comprehensive engagement with the public; and (4) Polling: public opinion surveys should be conducted to cover all relevant dimensions.

Keywords: Political Marketing, Move Forward Party, Sappurisa Dhamma Principles

บทนำ

การเลือกตั้งถือเป็นกิจกรรมสำคัญในกระบวนการทางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งถือเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ (ปิยะรัตน์ สนแจ้ง, 2561) ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งนั้นจะเห็นได้ว่าการตลาดเพื่อการเมือง (Political Marketing) นับว่ามีบทบาทสำคัญในการทำให้ประชาชนมีข้อมูลข่าวสารสำหรับการตัดสินใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง และเกิดการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ในการรณรงค์เพื่อหาเสียงเลือกตั้ง แต่เดิมนั้นพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งจะใช้วิธีเดินไปพบปะประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พูดในที่สาธารณะ และใช้สื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น ป้ายโฆษณาประกาศ แผ่นพับ แผ่นพิมพ์ ต่อมาเมื่อมีสื่อมวลชน (Mass Media) เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และในยุคปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ไม่ว่าจะเป็น Facebook Twitter Instagram หรือ TikTok ต่างก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งได้กลายมาเป็นเครื่องมือการโฆษณาทางการเมือง

(Political Advertising) มีบทบาทในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมากขึ้นทุกที และในฐานะที่เป็นตัวกลาง เป็นผู้นำนโยบาย แนวความคิด ข่าวสาร ความรู้ไปสู่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ได้ทราบ เป็นข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจ นอกเหนือจากการโฆษณาทางการเมืองแล้วในยุคสื่อสารสังคม ยุคสื่อสารการตลาด เรื่องการตลาดจึงถูกนำมาประยุกต์ใช้ในทางการเมืองมากขึ้น และเกิดเป็นการตลาดเพื่อการเมือง แนวคิดการตลาดทางการเมืองมีความสำคัญในการช่วยวางกลยุทธ์ทางการตลาดของพรรคการเมือง โดยนำทฤษฎีทางการตลาดมาประยุกต์ใช้ (ลลิตพรรณ นุกุลวัฒน์วิชัย, 2560) เครื่องมือทางการตลาด คือ 1) สิ่งพื้ที่นักการเมืองเสนอขาย (Product) 2) การสื่อสารแบบเข้าถึงประชาชน (Push Marketing) 3) การสื่อสารผ่านมวลชน (Pull Marketing) 4) การหยั่งเสียง (Polling) (Newman, 1994)

พรรคก้าวไกลได้ก่อกำเนิดขึ้นโดยมีคำประกาศอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคว่า 1) พรรคก้าวไกล เชื้อมั่นว่ามนุษย์มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า มนุษย์มีสิทธิในการไฝ่ฝันถึงสังคมที่ดีกว่า และมนุษย์มีความชอบธรรมสูงสุดในการกำหนดอนาคตของตนเองและสังคม 2) พรรคก้าวไกล เชื้อมั่นในความเป็นไปได้ โลกยุคใหม่ สังคมใหม่ และการเมืองแบบใหม่ เป็นไปได้เสมอ 3) พรรคก้าวไกล ยืนยันหลักการประชาชนเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด การใช้อำนาจอรรถต้องสัมพันธ์ยึดโยงกับประชาชน การดำเนินกิจกรรมของพรรคยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรคเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมประชาธิปไตยภายในพรรคพร้อมไปกับประสิทธิภาพในการทำงาน และตอกย้ำด้วยวิสัยทัศน์สำคัญ 3 ประการในการทำงาน คือ ประการแรก จะเป็นพรรคการเมืองที่มุ่งมั่นการทำงานการเมืองอย่างสร้างสรรค์ ประการที่สอง จะเป็นพรรคการเมืองของประชาชน ประการสุดท้าย จะเป็นพรรคการเมืองที่มุ่งการทำงานการเมืองระยะยาว อีกทั้งยังทิ้งท้ายว่า “ทั้งหมดนี้คือแนวทางของพรรคก้าวไกล ซึ่งการดำเนินการตามแนวทางนี้ก็จะสามารถ “ปักธง” และ “ชิงพื้นที่” เพื่อเปลี่ยนภูมิทัศน์การเมืองไทย รวมถึง “สานต่อ” อุดมการณ์และภารกิจของพรรคอนาคตใหม่ที่ก้าวไกลเพื่อไปสู่อนาคตใหม่ด้วยกัน” (พรรคก้าวไกล, 2567)

จากสถิติผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 พบว่า พรรคอนาคตใหม่ได้ 6,254,762 คะแนน ขณะที่ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พรรคก้าวไกลได้ 14,233,895 คะแนน สถิติดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในช่วงเวลา 4 ปีที่มีความนิยมเกินเท่าตัว ซึ่งส่วนหนึ่งการที่พรรคก้าวไกลได้คะแนนเสียงอย่างท่วมท้นนั้นพรรคได้มีการใช้กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองเพื่อจูงใจประชาชนให้คล้อยตามจนเกิดหลาย ๆ ปรากฏการณ์ เช่น “นายกโซเซียล ก้าวไกลโซเซียล” “มีลุงไม่มีเรา มีเราไม่มีลุง” และการเกิดแฮช

แท็ก #ด้อมส้ม #หวัคะแนนธรรมชาติ ซึ่งผลการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นเกินความคาดหมายของใครหลาย ๆ คน ไม่ว่าจะเป็นบรรดานักวิชาการ นักวิเคราะห์ รวมถึงนักการเมืองด้วยตนเอง

จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่พรรคก้าวไกลได้รับคะแนนนิยมสูงเป็นอันดับหนึ่งในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2566 โดยเมื่อเปรียบเทียบกับผลการเลือกตั้งปี 2562 พบว่า พรรคก้าวไกล (ซึ่งเดิมคือ พรรคอนาคตใหม่) มีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมาก จาก 63,256 คะแนนเป็น 210,220 คะแนน โดยเฉพาะในเขตเลือกตั้งที่ 1 ผู้สมัครพรรคก้าวไกลได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนน 31,671 คะแนน เพิ่มขึ้นจากเดิมเพียง 17,374 คะแนน และเคยอยู่อันดับที่ 4 ในปี 2562 สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม การเลือกตั้งและความสำเร็จของพรรคก้าวไกลในการสื่อสารเชิงการเมือง จึงเกิดเป็นปัญหาวิจัยสำคัญว่า พรรคก้าวไกลสามารถประยุกต์ใช้ส่วนผสมทางการเมือง (Political Marketing Mix) อย่างไร จึงนำไปสู่ความนิยมและชัยชนะในการเลือกตั้งปี 2566 เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรมกับส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566
3. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การตลาดทางการเมือง โดยการใช้กรอบทฤษฎีแนวคิดของบรูซ ไอ. นิวแมน มาวิเคราะห์และเป็นกรอบในการศึกษา ขอบเขตด้านตัวแปร โดยมีตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม ประกอบด้วย 1) ธัมมัญญา 2) อตถัญญา 3) อัตตัญญา 4) มัตตัญญา 5) กาลัญญา 6) ปริสัญญา และ 7) ปุคคลัญญา และตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ตัวแปรที่ศึกษาผ่านแนวทางการประยุกต์ใช้ส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกล (4Ps) ในการ

เลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ 1) Product 2) Push marketing 3) Pull Marketing และ 4) Polling

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของหลักหลักสัปปุริสธรรมกับส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 โดยศึกษาได้มาจากประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 รวมจำนวน 400 คน ที่ได้จากสูตรของทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane) จากประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 ทั้งหมด รวมจำนวน 138,993 คน ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ 0.05 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่มีความเชื่อมั่นค่าความเชื่อมั่น 0.962 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deflection) และสถิติอ้างอิง คือ สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับการทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยกำหนดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ พระสังฆาธิการ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล นักการเมือง นักการตลาด นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ และประชาชน เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงที่ชัดเจนสามารถอธิบายเสริมสนับสนุนข้อโต้แย้งต่าง ๆ และเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจ รวมถึงการเสนอแนะข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้งหรือเห็นควรเพิ่มเติมความรู้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 รูป/คน จำแนกเป็น 6 กลุ่ม สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า เพศ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 อายุ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18 - 30 ปี จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 46.50 การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50 อาชีพ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาหรือกำลังศึกษาอยู่ จำนวน

125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 และรายได้ต่อเดือน ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาท มีจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลตามหลักสัปฐริธรรม 7 ในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 โดยภาพรวม

(n = 400)

ข้อ	ส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลตามหลักสัปฐริธรรม 7	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ธัมมัญญา (ปัจจัยในการกำหนดนโยบายที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง)	4.14	0.49	มาก
2.	อัทธัญญา (เป้าหมายในการกำหนดนโยบายของพรรคก้าวไกล)	4.31	0.38	มาก
3.	อัตตัญญา (ความพร้อมของผู้สมัคร ทีมงาน และผู้บริหารพรรคก้าวไกล)	4.30	0.36	มาก
5.	กาลัญญา (จังหวะ เวลา และโอกาสที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์หาเสียงทั้งเชิงรุกและรับ)	4.35	0.41	มาก
6.	ปริสัญญญา (การที่พรรคก้าวไกลรู้ เข้าใจ เข้าถึงบริบทโดยรวมของชุมชน สังคมในแต่ละเขตเลือกตั้ง)	4.18	0.46	มาก
7.	บุคคลัญญา (การที่พรรคก้าวไกลกำหนดตัวบุคคลหรือวางตัวบุคคลที่เหมาะสมลงสมัครรับเลือกตั้ง)	4.21	0.46	มาก
รวมเฉลี่ย		4.29	0.26	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลตามหลักสัปฐริธรรม 7 ในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.29$, S.D.=0.26 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลตามหลักสัปฐริธรรม 7 ในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 มากที่สุดอยู่ที่ด้านมัตตัญญา (ความพอดี พอประมาณในศักยภาพที่พรรคก้าวไกลมี) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.53$ รองลงมาคือด้านกาลัญญา (จังหวะ เวลา และโอกาสที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์หาเสียงทั้งเชิงรุกและรับ) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.35$ และน้อยที่สุดอยู่ที่ด้านธัมมัญญา (ปัจจัยในการกำหนดนโยบายที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.14$ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกล (4Ps) ในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

(n = 400)

ข้อ	ส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกล (4Ps) โดยภาพรวม	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	Product (ผลิตภัณฑ์ของพรรคการเมือง)	4.25	0.44	มาก
2.	Push Marketing (การใช้กลยุทธ์การตลาดแบบผลักดัน) รถแห่/เวทีปราศรัยย่อย/การเกาะติดพื้นที่/ไลน์กลุ่ม/แฟนเพจ/ป้ายหาเสียง)	4.30	0.41	มาก
3.	Pull Marketing (การที่พรรคก้าวไกลใช้กลยุทธ์การตลาดแบบจูงใจ) สื่อสิ่งพิมพ์ / สื่อบุคคล / โทรทัศน์/ ป้ายคัดเอาท์/สื่อออนไลน์)	4.14	0.48	มาก
4.	Polling (การสำรวจกระแสความนิยม) ก่อนเลือกตั้ง/ระหว่างหาเสียงเลือกตั้ง/เฉพาะกลุ่ม/ภาพรวมในเขตเลือกตั้ง/ภาพรวมในเขตจังหวัด)	3.98	0.51	มาก
รวมเฉลี่ย		4.17	0.34	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกล (4Ps) ในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกล (4Ps) ในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 มากที่สุดอยู่ที่ด้าน Push Marketing (การใช้กลยุทธ์การตลาดแบบผลักดัน) รถแห่/เวทีปราศรัยย่อย/การเกาะติดพื้นที่/ไลน์กลุ่ม/แฟนเพจ/ป้ายหาเสียง) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.30$ รองลงมาอยู่ที่ด้าน Product (ผลิตภัณฑ์ของพรรคการเมือง) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.25$ และน้อยที่สุด คือ ด้าน Polling (การสำรวจกระแสความนิยม) ก่อนเลือกตั้ง/ระหว่างหาเสียงเลือกตั้ง/เฉพาะกลุ่ม/ภาพรวมในเขตเลือกตั้ง/ภาพรวมในเขตจังหวัด) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 3.98$ ของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรมกับส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวกหรือความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง Pearson Correlation ($r=0.737^{**}$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า คู่ของด้าน กาลัญญตา (จังหวัด เวลา และโอกาสที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์หาเสียงทั้งเชิงรุกและรับ) (X_5) กับด้าน Push Marketing (การใช้กลยุทธ์การตลาดแบบผลักดัน) รถแห่/เวทีปราศรัยย่อย/การเกาะติดพื้นที่/ไลน์กลุ่ม/แฟนเพจ/ป้ายหาเสียง) (Y_2) มีค่าความสัมพันธ์สูงสุด ($r=0.509^{**}$) รองลงมา ได้แก่ คู่ของด้านปรีชาญาณ (การที่พรรคก้าวไกลรู้ เข้าใจ เข้าถึงบริบทโดยรวมของชุมชนสังคมในแต่ละเขตเลือกตั้ง) (X_6) กับด้าน Pull Marketing (การที่พรรคก้าวไกลใช้กลยุทธ์การตลาดแบบจูงใจ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล / โทรศัพท์/ ป้ายคัดเอาท์/สื่อออนไลน์) (Y_3) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ $r = 0.500^{**}$ และน้อยที่สุด ได้แก่ คู่ของด้านอัตตัญญตา (ผู้บริหารพรรคก้าวไกล ผู้สมัครในสังกัดพรรคก้าวไกลหรือทีมงานในสังกัดของพรรคก้าวไกล) (X_3) กับ ด้าน Product (ผลิตภัณฑ์ของพรรคการเมือง) (Y_1) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ $r = 0.241^{**}$

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พบว่า 1) ด้าน Product พรรคก้าวไกลอาจพิจารณาปรับปรุงหรือทบทวนนโยบายบางประการ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและความคาดหวังของประชาชน เช่น กรณี นโยบายแก้ไขมาตรา 112 ซึ่งประชาชนบางส่วนเห็นว่าเป็นประเด็นอ่อนไหว ไม่ควรเข้าไปเปลี่ยนแปลงมากนัก ควรคงไว้เพื่อความเหมาะสมกับโครงสร้างและระเบียบทางสังคมไทย นอกจากนี้ นโยบาย การปรับเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็น 3,000 บาทต่อเดือน แม้จะเป็นแนวคิดที่มีเจตนาสนับสนุนคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แต่ก็มีเสียงสะท้อนว่าการดำเนินการอาจยังไม่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและข้อจำกัดทางการคลังของรัฐบาลในปัจจุบัน ในส่วนขอ บุคลากรและการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนมีความคาดหวังให้มีการลงพื้นที่อย่างสม่ำเสมอและทั่วถึงยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความใกล้ชิด ความคุ้นเคย และความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้แทนกับประชาชนในแต่ละพื้นที่ 2) ด้าน Push Marketing ด้วยข้อจำกัดด้านทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร งบประมาณ หรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน ส่งผลให้ในเขตพื้นที่ถึงชนบท ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้รับรู้หรือสัมผัสกับการประชาสัมพันธ์หาเสียงของพรรคก้าวไกลอย่างทั่วถึง ประชาชนบางส่วนสะท้อนว่า การประชาสัมพันธ์ควรมีความหลากหลายและเข้าถึงพื้นที่มากยิ่งขึ้น เช่น การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์หรือการใช้รถแห่หาเสียง

เพื่อเพิ่มการรับรู้ของประชาชนในระดับพื้นที่ เนื่องจากที่ผ่านมา การประชาสัมพันธ์ของพรรคก้าวไกลในบางเขตยังพบเห็นได้ไม่ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองอื่นนอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายหรือผู้สมัครของพรรคก้าวไกลผ่านสื่อออนไลน์และสื่อกระแสหลัก หรือเมื่อเดินทางเข้าสู่เขตเมืองจึงมีโอกาสเห็นป้ายหาเสียงหรือรถแห่ แต่สำหรับพื้นที่หมู่บ้านกลับแทบไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม ถึงแม้ว่าสื่อออนไลน์ในปัจจุบันจะเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนจำนวนหนึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลนโยบายและรู้จักผู้สมัครได้ แต่สำหรับประชาชนที่ไม่ถนัดหรือไม่ใช้สื่อออนไลน์ การเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวยังคงเป็นไปได้ยาก หากในขณะเดียวกันผู้สมัครลงพื้นที่ไม่ทั่วถึง อาจส่งผลให้พรรคก้าวไกลประสบความยากลำบากในการสร้างฐานคะแนนเสียงในพื้นที่ดังกล่าว 3) ด้าน Pull Marketing สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรให้ความสำคัญกับการลงพื้นที่พบปะประชาชนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในพื้นที่และรักษาฐานคะแนนเสียงของตน ตลอดจนควรนำปัญหาและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการลงพื้นที่มาสะท้อนและประมวลผล เพื่อนำไปสู่การกำหนดหรือปรับปรุงนโยบายให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง 4) ด้าน Polling ควรมีการดำเนินการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนให้ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งในด้านช่วงวัย อาชีพ และพื้นที่ที่ประชาชนอาศัยอยู่ อันจะช่วยสะท้อนปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในแต่ละกลุ่ม ตลอดจนสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการปรับปรุงและกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรมกับส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 โดยภาพรวมนั้นมีความสัมพันธ์ในทางบวกหรือความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ อยู่ในระดับสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson Correlation (r) เท่ากับ .737 เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า คู่ของด้านกาลัญญตา (จังหวะ เวลา และโอกาสที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์หาเสียงทั้งเชิงรุกและรับ) (X_5) กับด้าน Push Marketing (การใช้กลยุทธ์การตลาดแบบผลักดัน) รถแห่/เวทีปราศรัยย่อย/การเกาะติดพื้นที่/ไลน์กลุ่ม/แฟนเพจ/ป้ายหาเสียง) (Y_2) มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r=0.509^{**}$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมนตรี เอี่ยมพิทักษ์สกุล (2567) พบว่า การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลเนินพระ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดระยอง โดยภาพรวมหลักสัปปุริส

ธรรม (X) มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นในตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี (Y) โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.719$)

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

1. พรรคก้าวไกลควรมีการปรับปรุง หรือแก้ไขในบางนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคมสันต์ บัวดี และจันทนา สุทธิจารี (2561) พบว่า ปัจจัยการเมืองภายใน ซึ่งหมายถึง การตัดสินใจในสภาท้องถิ่นเอง โดยนักการเมืองท้องถิ่นในฐานะตัวแทนของประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง ล้วนแล้วแต่ต่อสู้แข่งขันแย่งชิงนโยบายสาธารณะเพื่อเข้าสู่พื้นที่ของตนเองตามที่ได้มีการหาเสียงไว้และผลงานของนักการเมืองย่อมเป็นเสียงสะท้อนถึงโอกาสที่นักการเมืองจะได้รับการเลือกตั้งในครั้งต่อไป ซึ่งส่งผลต่อภาพรวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอทั้งหมด

2. ด้วยทรัพยากรทางการเงินของพรรคมีค่อนข้างที่จำกัดส่งผลให้ทรัพยากรที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เช่น รถแห่ ป้ายคัดเอาท์ มีค่อนข้างจำกัดไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การประชาสัมพันธ์ครอบคลุม และเข้าถึงในทุกเขตพื้นที่พรรคก้าวไกลควรเพิ่มทรัพยากรในส่วนดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกวินธร เสถียร (2558) พบว่า ประชาชนรับรู้ข้อมูลผู้สมัครจากรหาเสียง และป้ายหาเสียงบริเวณถนนและพื้นที่ชุมชน ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกันคือ มากกว่า 270 คน หรือกว่าร้อยละ 70

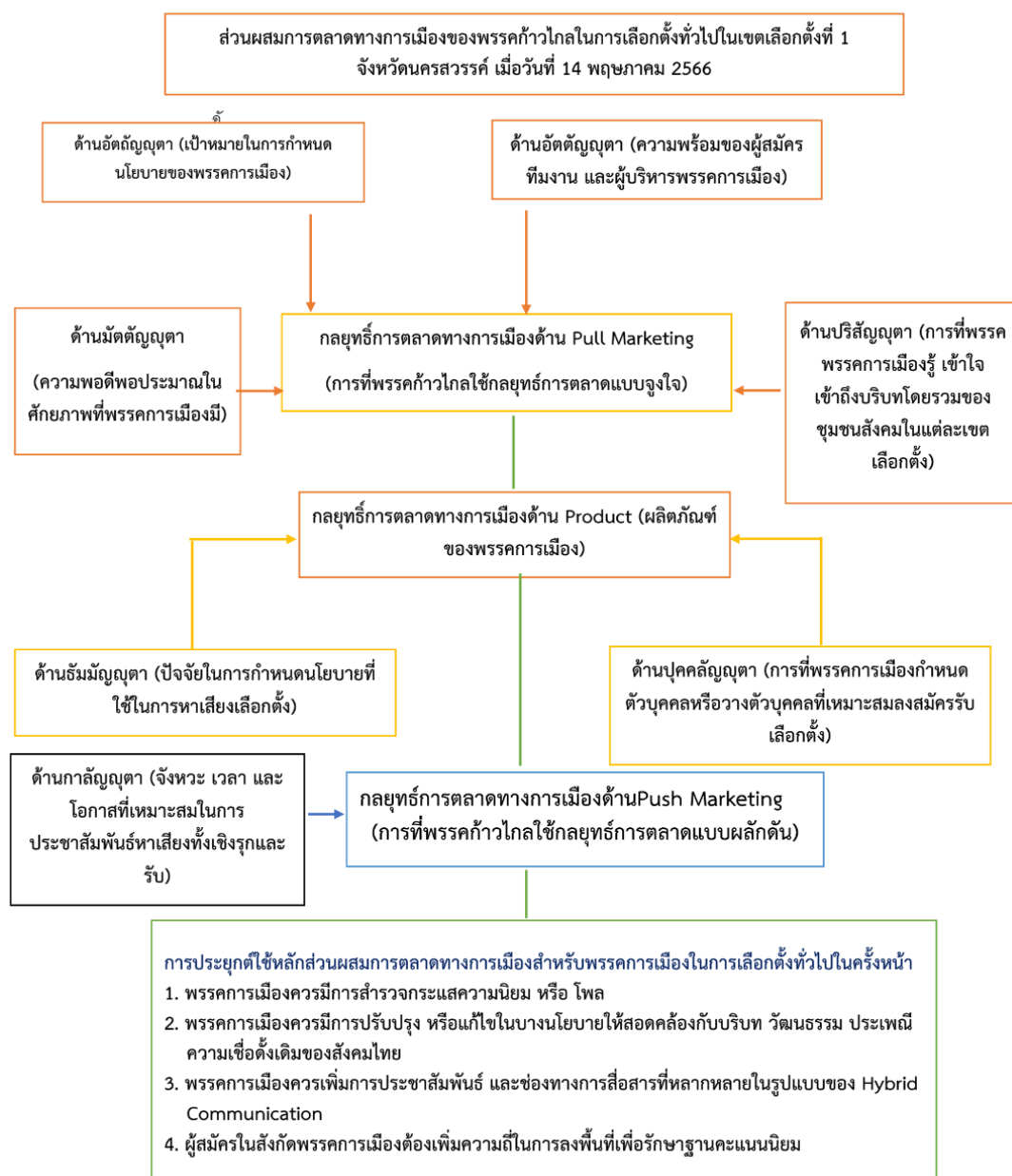
3. ในด้านการลงพื้นที่ว่าที่ผู้สมัครควรลงพื้นที่ให้ครอบคลุม และทั่วถึงเพื่อเข้าถึงประชาชนอีกทั้งเป็นการรับรู้ปัญหาในเชิงพื้นที่และนำมาผลิตเป็นนโยบายที่เป็นรูปธรรมให้กับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประคอง มาโต และคณะ (2565) พบว่า นักการเมืองควรปฏิบัติตนเป็นผู้ให้ การให้ความช่วยเหลือประชาชน ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ คือ สอบถาม รับเรื่อง ช่วยเหลือ ช่วยงาน เข้าพื้นที่ เพื่อพบปะประชาชนในพื้นที่อยู่เป็นประจำและสม่ำเสมอ ปฏิบัติหน้าที่การเมื่อนักการเมืองที่ดีและให้ประสบผลสำเร็จทำงานด้วยจิตอาสา เข้าใจเข้าถึงประชาชน หาแนวทางในการทำงานร่วมกับประชาชนกับส่วนร่วมทำงานด้วยหลักการประจำใจของการเป็นนักการเมือง เข้าไปดูแล สอบถาม แก้ปัญหาได้อย่างถูกที่ถูกเวลา ทุกครั้งที่มีโอกาสในการทำงานเพื่อประชาชนในพื้นที่ แก้ปัญหาตรงจุด ตรงใจประชาชน ให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้น มีความสุขกับการแก้ไขปัญหา มีความสุขต่อการบริการประชาชน การรู้ ตัวตนว่าถ้าสิ่งใดไม่ถนัดอย่าไปทำ ต้องรักที่จะทำงานบริการให้พี่น้องประชาชน การทำงานจิตอาสาเป็นการทำงานเพื่อผู้อื่น การ

ทำงานอาสาเป็นกิจกรรมที่ทำให้คุณประโยชน์แก่ผู้อื่นเป็นที่ตั้ง ด้วยความตั้งใจที่ส่งเสริมสิ่งที่ดีหรือปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้อื่นให้ได้รับสิ่งที่ดี เป็นการช่วยส่งเสริมความนิยมกับประชาชนที่มีต่อการเป็นนักการเมือง

4. การสำรวจกระแสความนิยม หรือโพลควรทำให้ครอบคลุม และหลากหลาย เพื่อความชัดเจนของข้อมูล อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อนักการเมืองและพรรคในการหาจุดบกพร่อง เพื่อที่นำไปปรับปรุง เป็นแนวทางในการปฏิบัติ รวมถึงการเสนอนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ สำหรับการเลือกตั้งในครั้งถัดไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิรุณธร เบญจพร รังสิกุล (2554) พบว่า ปัจจัยการตลาดทางการเมืองด้านการหยั่งเสียง ได้แก่ ผลการหยั่งเสียง ประชามติ (โพล) ก่อนการเลือกตั้งมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกพรรคการเมือง ผลการหยั่งเสียง ประชามติ (โพล) สามารถกระตุ้นให้ท่านไปใช้สิทธิมากขึ้น เพื่อให้ผู้สมัครที่ท่านเลือกได้รับชัยชนะ ผลการหยั่งเสียงประชามติ (โพล) หลังการเลือกตั้งมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกพรรคการเมืองในการเลือกตั้งครั้งต่อไปไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกพรรคการเมืองไทย ในเขตกรุงเทพมหานครเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรอบรู้ ศึกษาปัจจัยอื่นนอกเหนือจากผลการหยั่งเสียงก่อนการไปใช้สิทธิ และเลือกรับข้อมูลข่าวสารเฉพาะส่วนที่เป็นประโยชน์ของตนเองเท่านั้น

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยจากการศึกษาส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาส่วนผสมการตลาดทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้การตลาดทางการเมืองในด้าน Pull Marketing (การใช้กลยุทธ์การตลาดแบบจูงใจ) เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมหรือประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย การที่พรรคการเมืองมีเป้าหมายในการกำหนดนโยบาย การเล็งเห็นถึงความเดือดร้อน ปัญหาทางสังคมที่ประชาชนจะต้องเผชิญและสมควรจะต้องได้รับการแก้ไขเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการผลิตเป็นนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการและประโยชน์ของประชาชน (อัตถ์ญญตา) ขณะเดียวกันความพร้อมของผู้สมัคร ทีมงาน และผู้บริหารพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง สามารถแสดงศักยภาพในการเข้ามาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และหาแนวทางให้ประชาชนสามารถมีคุณภาพชีวิตการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (อัตถ์ญญตา) รวมถึงการผนึกกำลังของพรรค ทีมงานหรือหัวหน้าคณะในด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำเสนอนโยบายให้เข้าถึงคนทุกกลุ่มวัยได้อย่างเข้าใจ และการมีฐานคะแนนเสียงในแต่ละเขตพื้นที่จะผลักดันให้ชนะการเลือกตั้ง (มัตตัญญตา)

อีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญไม่น้อยที่ส่งผลให้การตลาดทางการเมืองในด้าน Pull Marketing ประสบผลสำเร็จ คือ การที่นักการเมืองรู้ และเข้าใจถึงบริบทโดยรวมของชุมชน สังคม ประเพณีในแต่ละเขตเลือกตั้งของตนที่จะเข้าไปเป็นแทน (ปริสัญญตา) ในส่วนของการใช้กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองในด้าน Product (ผลิตภัณฑ์ของพรรคการเมือง) สิ่งที่สำคัญหรือปัจจัยที่ทำให้ในส่วนประเด็นด้าน Product นั้นเกิดผลสำเร็จ คือ การที่พรรคการเมืองจะต้องเข้าใจถึงปัจจัยหรือปัญหาที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง ถ้าพรรคการเมืองสามารถรับรู้ถึงปัญหาในเชิงพื้นที่และสะท้อนออกมาเป็นนโยบายจะส่งผลให้คนในพื้นที่เลือกพรรคการเมืองนั้นมากขึ้น (ธัมมัญญตา) ขณะเดียวกันพรรคการเมืองจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องของบุคคลโดยเฉพาะหัวหน้าคณะแต่งตั้งหรือคณะเสียงธรรมชาตินั้นในช่วงเวลานั้นคนเหล่านี้ที่เป็นพลังขับเคลื่อนเขาต้องการหรือเรียกร้องในเรื่องใดหรือประเด็นไหนเป็นสำคัญ เพื่อที่จะให้พรรคการเมืองสามารถผลิตนโยบายหรือแนวทางในการแก้ไขประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนเหล่านี้ได้ และคนกลุ่มคนนี้จะกลายมาเป็นเครือข่าย ทีมงาน หรือหัวหน้าคณะธรรมชาติที่ช่วยขับเคลื่อนในการหาเสียงของพรรคการเมืองสำเร็จยิ่งขึ้น (บุคคลัญญตา) นอกจากนั้นในด้าน Push Marketing (การใช้กลยุทธ์การตลาดแบบผลักดัน) พรรคการเมืองจะต้องอาศัยจังหวะ เวลาและโอกาสที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์หาเสียงทั้งเชิงรุก และเชิงรับ (กาลัญญตา) และสิ่งหนึ่งที่พรรคการเมืองไม่ควรละเลยคือการสำรวจกระแสนิยมหรือเสียงตอบรับจากพี่น้องประชาชนหรือการใช้กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองในด้าน Polling ซึ่งหลักสัปปุริสธรรม 7 ได้ส่งผลน้อยต่อการตลาดทางการเมืองในด้านนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำหรับการเลือกตั้งในครั้งถัดไปของจังหวัดนครสวรรค์พรรคประชาชน หรือพรรคการเมืองอื่น ๆ ควรให้ความสำคัญถึงการสำรวจกระแสความนิยม หรือโพล เพื่อค้นหาจุดบกพร่องของพรรคหรือว่าที่ผู้สมัครในแต่ละเขตพื้นที่ รวมถึงการเสนอนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่
2. กลยุทธ์การตลาดด้าน Push Marketing ว่าที่ผู้สมัครควรเพิ่มความถี่ของการลงพื้นที่เพื่อเข้าถึงประชาชน รวมถึงการให้ความสำคัญในด้านทรัพยากรที่ใช้สำหรับการหาเสียงประชาสัมพันธ์ เช่น รถแห่ ป้ายคัทเอ้าท์ จะเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อเข้าถึงประชาชน
3. การตลาดทางการเมืองถือเป็นปัจจัยสำคัญในการชนะการเลือกตั้ง ด้วยกลยุทธ์วิธีการต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบ และพรรคก้าวไกลสามารถออกแบบและประยุกต์ใช้จนประสบความสำเร็จ ซึ่งพรรคการเมืองอื่น ๆ หรือว่าที่ผู้สมัครสามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้ สำหรับการเลือกตั้งในครั้งถัดไป ทั้งนี้ไม่เพียงแต่สำหรับการเลือกตั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่นก็สามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทในท้องถิ่นของตนได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้าน Product พบว่า พรรคการเมืองควรให้ความสำคัญแก่นโยบายที่เน้นการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นปัญหาต่อสังคมไทย รวมถึงอุดมการณ์ทางการเมือง จุดยืนของพรรค และภาพลักษณ์ของตัวบุคคลหรือสมาชิกพรรคการเมือง
2. ด้าน Push Marketing พบว่า พรรคการเมืองควรมีเครือข่ายในพื้นที่ รวมถึงการให้ความสำคัญของห้วคณะนธรรมชาตโดยเฉพาะกลุ่มของเด็กและเยาวชน ซึ่งในส่วนนี้เชื่อมโยงกับการมีนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนเหล่านี้ด้วย รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของว่าที่ผู้สมัครที่หน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ จัดขึ้นในช่วงเลือกตั้ง เช่น เวทีติเบต ทั้งนี้การมีทรัพยากรที่ค่อนข้างจำกัดของพรรค เช่น รถแห่ ป้ายประชาสัมพันธ์ การเข้าถึงพื้นที่ที่ไม่ครอบคลุม และทั่วถึงล้วนก็เกิดผลกระทบในเชิงลบเช่นกัน

3. ด้าน Pull Marketing พบว่า ในปัจจุบันโซเชียลมีเดียหรือสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการเลือกตั้ง ว่าที่ผู้สมัครและพรรคการเมืองควรจะมิกลยุทธ์ คอนเทนต์ หรือจะใช้สื่อออนไลน์อย่างไรในการดึงดูดใจหรือทำให้เป็นที่น่าสนใจแก่ Voter

4. ด้าน Polling พบว่า การสำรวจความคิดเห็นเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ต่อการเมือง แต่หากขาดความครอบคลุมและมาตรฐานที่ชัดเจน ผลลัพธ์ย่อมขาดความน่าเชื่อถือและทำให้ประชาชนไม่มั่นใจ อย่างไรก็ตาม ภัยที่กระแสจากสื่อออนไลน์มีบทบาทสะท้อนความนิยมของประชาชนได้ชัดเจนขึ้น และผลการเลือกตั้งที่ผ่านมาได้พิสูจน์ว่าสังคมออนไลน์สามารถสะท้อนสังคมในโลกความจริงได้ ดังนั้น การบูรณาการผลสำรวจและข้อมูลจากสื่อออนไลน์จึงควรถูกนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ทางการเมืองอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กวินธร เสถียร. (2558). อิทธิพลของป้ายหาเสียงที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดพิษณุโลก. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- คมสันต์ บัวดีบ และจันทนา สุทธิจารี. (2561). การเมืองในการกำหนดนโยบายสาธารณะ: กรณีศึกษานโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 9(1), 1-28.
- ประคอง มาโต และคณะ. (2565). การส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนมีต่อนักการเมืองในจังหวัดอุทัยธานี. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(2), 115-128.
- ปิยะรัตน์ สนแจ้ง. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: ศึกษากรณีประชาชนกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเกริก.
- พรรคก้าวไกล. (2567). คำประกาศอุดมการณ์ทางการเมืองพรรคก้าวไกล. <https://www.moveforwardparty.org/about/>.
- พิรุณธร เบญจพรรังสิกุล. (2554). ปัจจัยทางการตลาดทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกาเลือกพรรคการเมืองไทยของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในเขตกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มนตรี เอี่ยมพิทักษ์สกุล. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตัดสินใจของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นในตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(6), 107–120.

ลลิตพรรณ นุกุลพัฒน์วิชัย. (2556). การตลาดทางการเมือง : ศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2556. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 4(2), 122-144.

Newman, B. I. (1994). *The marketing of the president*. Sage

การประเมินผลโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วย
เศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์
ตามหลักอิทธิบาทธรรม

Assessment of U2T for BCG and Regional Development of Higher
Education Institutions in The Province of Nakhon Sawan according
Four Iddhippada

อรอุมา ช่อนกลิ่น¹ และพระราชรัตนเวที²

On-uma Sonklin and Phrarajaratdhanavedhi

Received: July 23, 2025

Revised: September 08, 2025

Accepted: September 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 184 คน โดยวิธีการสุ่ม เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่น 0.981 และวิเคราะห์ด้วยสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 21 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และ

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Onuma28122541@gmail.com

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการตามหลักอธิปไตยธรรม ควรดำเนินการในลักษณะดังนี้ 1) ภาครัฐควรพิจารณาขยายระยะเวลาการดำเนินงานโครงการจาก 3 เดือน เป็นอย่างน้อย 1 ปี หรือมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากบางชุมชนยังไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมงานกับมหาวิทยาลัย จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน 2) ควรมีการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในโครงการได้พัฒนาศักยภาพและทักษะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่ความพร้อมในการยกระดับผลิตภัณฑ์ให้สามารถแข่งขันในตลาดภายนอกได้ 3) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานอื่น โดยเฉพาะภาคเอกชน ทั้งในด้านการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การดำเนินงานตามกลไกของภาคเอกชน ตลอดจนการสนับสนุนด้านการตลาด เช่น การรับซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับฐานราก รวมถึงการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ ในการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุน

คำสำคัญ: การประเมินผลโครงการ, U2T for BCG, หลักอธิปไตยธรรม, โครงการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ

Abstract

This research article aimed to propose guidelines for developing the implementation of the post-COVID grassroots economic and social revitalization project based on the BCG Economy by Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus. A mixed-methods research design was employed, consisting of quantitative research with a sample of 184 participants selected through random sampling. Data were collected using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.981 and were analyzed using statistical methods, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. The qualitative component involved in-depth interviews with 21 key informants selected through

purposive sampling, and the data were analyzed using descriptive content analysis. The research findings indicated that the guidelines for developing the implementation of the project, based on the principle of Iddhipada Dhamma, should have been carried out as follows: (1) the government should have considered extending the project implementation period from three months to at least one year or longer, since some communities had never previously collaborated with the university and therefore required additional time to build mutual trust; (2) continuous budget allocations should have been provided to allow project members to develop their potential and skills on an ongoing basis, which would have led to readiness in upgrading products to compete in external markets; and (3) participation from other sectors, particularly the private sector, should have been promoted in terms of knowledge exchange, operational mechanisms, and marketing support, such as purchasing community products, in order to strengthen the grassroots economy. In addition, a collaborative network among communities, the private sector, and the government should have been established to create a fund for sustained support.

Keywords: Project Assessment, U2T for BCG, Iddhipada Dhamma, Post-COVID
Grassroots Economic and Social Development Projects

บทนำ

การระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 แม้ว่าความรุนแรงของการแพร่ระบาดในระยะแรกยังไม่สูงนัก แต่รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการล็อกดาวน์ (Lockdown) ห้ามการเดินทางเข้า-ออกระหว่างประเทศ รวมถึงการประกาศมาตรการเคอร์ฟิวภายในประเทศ ส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจซึ่งมีแนวโน้มชะลอตัวมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 เริ่มได้รับผลกระทบมากขึ้น ภายหลังจากนั้นภาคธุรกิจและประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้เข้ารับการเยียวยาผ่านมาตรการของรัฐในหลายรูปแบบ

ต่อมาได้เกิดการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่ 2 ในช่วงปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะกลับมาฟื้นตัวต้องเผชิญกับภาวะถดถอยและติดลบในทุกไตรมาส อย่างไรก็ตาม ผลกระทบทางเศรษฐกิจไม่ได้ปรากฏให้เห็นในทันทีแบบไตรมาสต่อไตรมาส เนื่องจากเมื่อเศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะถดถอยโดยทั่วไปจะใช้เวลา 1 ถึง 2 ไตรมาสจึงจะสะท้อนผลกระทบต่อการว่างงาน ซึ่งในกรณีนี้ก็จะเป็นไปตามแนวโน้มดังกล่าว เมื่อสถานประกอบการไม่สามารถคงการจ้างงานไว้ได้ ผลลัพธ์คือภายหลังไตรมาสที่ 1 ของปี พ.ศ. 2563 อัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกไตรมาสในอัตราสูงถึง 2 เท่า รวมจำนวนผู้ว่างงานมากกว่า 700,000 คน หรือคิดเป็นอัตราการว่างงานระหว่างร้อยละ 1.9 ถึง 2.0 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยในภาวะปกติ (ยงยุทธ แฉล้มวงษ์, 2564)

รัฐบาลในขณะนั้นมีแผนงานในการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่มุ่งเน้นการรักษาระดับการจ้างงานของผู้ประกอบการและกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศประกอบกับที่รัฐบาลได้กำหนดให้เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy : BCG Economy) เป็นยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ BCG Economy เนื่องจาก อว. มีความพร้อมด้านบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ มีองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมหลังสถานการณ์โควิดและยุทธศาสตร์ สำนักปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.) จึงเสนอการดำเนินการ "โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG and Regional Development)" ซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยเศรษฐกิจ BCG ในพื้นที่ 7,435 ตำบล ครอบคลุม 77 จังหวัดทั่วประเทศ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการด้าน BCG ในพื้นที่ ด้วยองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม 2) เพื่อเพิ่มการจ้างงานบัณฑิตที่พึงจบการศึกษาและประชาชนในพื้นที่ 3) พัฒนากำลังคนให้มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงานในปัจจุบันและทักษะที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ BCG 4) เพื่อพัฒนาฐานข้อมูล Thailand Community Big Data (TCD) ให้มีความสมบูรณ์ครอบคลุมใน

ทุกพื้นที่ของประเทศ (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ไทยแลนด์ 4.0 โดยอาศัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่พัฒนา เศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio-economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) โดยเปลี่ยนข้อได้เปรียบที่ไทยมีจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโตแข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) ของสหประชาชาติอันเป็นการนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), 2566) และความสอดคล้องกับ SDGs (Sustainable Development Goals) SDG 1: ขจัดความยากจน (No Poverty) SDG 2: ขจัดความหิวโหย (Zero Hunger) SDG 3: สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good Health and Well-being) SDG 4: การศึกษาที่เท่าเทียม (Quality Education) SDG 8: งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent Work and Economic Growth) SDG 9: อุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน (Industry, Innovation and Infrastructure) SDG 12: การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (Responsible Consumption and Production) SDG 13: การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Action) SDG 15: ระบบนิเวศบนบก (Life on Land) (ดิทีโด้, 2567) ทั้งนี้ยังความสอดคล้องกับ SEP (ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) ในทศวรรษที่ประกอบอีกด้วย (โชค บุนนาค, 2565)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ส่งผลให้สถานประกอบการในอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทยได้รับผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน โดยในปี 2564 ได้รับผลกระทบในด้านรายได้/ยอดสั่งซื้อลดลง จำนวนลูกค้าลดลง และสภาพคล่องทางการเงินลดลงในระดับมากและได้รับผลกระทบลดลงเหลือระดับปานกลางในปี 2565 (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์, 2566) และจากแนวโน้มที่สถานการณ์จะ

มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ผลกระทบหลักทางด้านระบบสาธารณสุขและระบบเศรษฐกิจ สถานการณ์ดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ในด้านสังคมทั้งในระดับประเทศและในระดับพื้นที่ตามมาเช่นกัน โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจน-กลุ่มเปราะบาง ซึ่งสิ่งที่ยังตามมาจะทำให้เกิดปัญหาช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางสังคม เช่น กลุ่มที่ได้รับผลกระทบที่ต้องกลายเป็นคนเร่ร่อน ขอดาน เก็บของเก่าขาย ไม่มีความมั่นคงในชีวิตและการทำงาน ไม่สามารถกลับไปทำงานได้อีก นอกจากนี้ สมาชิกในครอบครัวตกงาน หลายครอบครัวประสบทั้งปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาสุขภาพพร้อม ๆ กัน ทั้งรายได้ลด และเจ็บป่วย เป็นต้น ต่อเนื่องไปถึงปัญหาอื่น ๆ ในชีวิตของกลุ่มคนตกงานจากสถานการณ์ COVID- 19 มีความเสี่ยงที่จะกลับไปทำงานอีกได้ยาก เนื่องจากข้อจำกัดด้านอายุ และความต้องการของแรงงานในปัจจุบัน รวมถึงบัณฑิตจบใหม่ที่ไม่สามารถหางานได้ จะเกิดสภาพตกงานเร่ร่อน โดยที่กลุ่มบัณฑิตว่างงานที่ไม่ได้ทำงานแล้วไม่มีการพัฒนาทักษะในช่วงไม่ได้ทำงาน ก็มีความเสี่ยงมากจะเป็นกลุ่มเปราะบางเพิ่มขึ้น (สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดนครสวรรค์, 2564) ซึ่งในภายจังหวัดนครสวรรค์ ในช่วงสถานการณ์ COVID- 19 มีรายงานว่า บริษัทผลิตชุดชั้นในสตรี และเครื่องแต่งกาย ซึ่งเป็นบริษัทรับจ้างผลิตตามแบบฐานหรือ โออีเอ็ม (OEM) ผลิตสินค้าภายใต้แบรนด์ดังระดับโลก ที่ตั้งอยู่ในตำบลหนองกรด อำเภอเมืองนครสวรรค์ปิดตัวลง ส่งผลให้มีการเลิกจ้างพนักงานมากถึง 800 คน เนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 ยังไม่คลี่คลาย ทำให้บริษัทประสบปัญหาการเงิน ประกอบกับวัสดุที่ต้องนำเข้าจากประเทศจีน เพื่อนำมาทำการผลิตลดลง ยังไม่สามารถส่งเข้ามาประเทศไทยได้ทั้งนี้ จึงจำเป็นต้องประกาศหยุดดำเนินการชั่วคราวตั้งแต่วันที่ 31 ก.ค.2563 เป็นต้นไป จนกว่าจะมีการแจ้งเปลี่ยนแปลง โดยพนักงานบางส่วนที่ไม่ได้ทำผิดกฎข้อบังคับ ยังคงได้รับค่าจ้างในระยะเวลาที่หยุดกิจการชั่วคราวในอัตรา 75% ของค่าจ้างพนักงานแต่ละคน เป็นต้น (กองบรรณาธิการ ไทยรัฐวันนี้, 2563)

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับนโยบายจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ในการดำเนินงาน “โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG” โดยมีบทบาทเป็นหน่วยงานกลางในการจัดการจ้างงานในพื้นที่เป้าหมายที่ครอบคลุม 18 จังหวัด รวมจำนวน 84 ตำบล สำหรับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบพื้นที่

ดำเนินงานจำนวน 11 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 34 ตำบล แบ่งเป็น อำเภอท่าตะโก 8 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลท่าตะโก ตำบลพนมรอก ตำบลสายลำโพง ตำบลวังมหากร ตำบลทำนบ ตำบลวังใหญ่ ตำบลพนมเศษและตำบลหนองหลวง อำเภอไพศาลี 6 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลโคกเตือ ตำบลไพศาลี ตำบลสำโรงชัย ตำบลวังข่อย ตำบลวังน้ำลัด ตำบลนาขอม อำเภอตาคลี 5 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลห้วยหอม ตำบลหนองหม้อ ตำบลสร้อยทอง ตำบลลาดทิพรสและตำบลพรหมนิมิต อำเภอหนองบัว 5 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลธารทหาร ตำบลห้วยร่วม ตำบลห้วยถั่วใต้ ตำบลห้วยถั่วเหนือ และตำบลห้วยใหญ่ อำเภอชุมแสง 3 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลหนองกระเจา ตำบลพันลาน และตำบลโคกหม้อ อำเภอลาดยาว 2 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลสร้อยละครและตำบลหนองยาว อำเภอเก้าเลี้ยว 1 ตำบล คือ ตำบลหนองเต่า อำเภอโกรกพระ 1 ตำบล คือ ตำบลเนินกว่าว อำเภอพยุหะคีรี 1 ตำบล คือ ตำบลม่วงหัก อำเภอตากฟ้า 1 ตำบล คือ ตำบลสุขสำราญ และอำเภอแม่วงก์ 1 ตำบล คือ ตำบลแม่วงก์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565)

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาในข้างต้นนั้นการขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ด้วยแนวทางเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ภายใต้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน อันประกอบด้วยการสร้างโอกาสการจ้างงาน การเสริมสร้างทักษะอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และการเพิ่มพูนฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการดังกล่าว ควบคู่กับการบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการเสริมสร้างพลังขับเคลื่อน ความเพียร ความมุ่งมั่น และการพิจารณาอย่างรอบด้าน ซึ่งจะช่วยยกระดับการดำเนินงานให้เกิดความสมบูรณ์และมีความต่อเนื่อง นำไปสู่การสร้างแบบอย่างในการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวทางการพัฒนาด้วยเศรษฐกิจ BCG ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ทั้งนี้ โครงการมิได้ตอบสนองเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น หากยังส่งเสริมพลังใจและความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณแก่ชุมชน อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง

ความยั่งยืนในระยะยาว และสามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของโครงการในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยทำการศึกษาความรู้ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ การขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของสถาบันอุดมศึกษา และหลักอิทธิบาทธรรม

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ โดยทำการศึกษาในกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ U2T ด้วยวิธีการสุ่ม (Random Sampling) จำนวน 184 คน ซึ่งคำนวณได้จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) จากผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมดจำนวน 340 คน โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ .05 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่มีค่าความเที่ยงตรงระหว่าง 0.8–1.0 ในทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .981 สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มี

ความเชี่ยวชาญและมีบทบาทในการเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ พระสังฆาธิการ, ผู้รับผิดชอบโครงการ U2T, ผู้บริหารท้องถิ่น, กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน, กลุ่มปราชญ์ชุมชน, นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์, และผู้เข้าร่วมโครงการ U2T เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงที่ชัดเจน สามารถอธิบายและสนับสนุนข้อโต้แย้งต่าง ๆ รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนเสนอข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้งหรือควรเพิ่มเติมความรู้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ซึ่งตั้งคำถามจากประเด็นที่ได้รับจากแบบสอบถามในขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 รูป/คน จำแนกเป็น 6 กลุ่ม สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา พบว่า เพศ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 78.30 อายุ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18 - 30 ปี จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 82.10 การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 86.40

2. ผลการวิเคราะห์ ระดับการประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม และระดับการประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ทั้ง 5 ด้าน ตามหลักการประเมินผลแบบ CIPPI Model

ตารางที่ 1 แสดงระดับการประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวม

(n = 184)

ข้อ	การประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการตามหลักอิทธิบาท ธรรม	ระดับความเห็น		การแปล ผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ฉันทะ (การกำหนดแผนการขับเคลื่อนพัฒนาโครงการ)	4.43	.38	มาก
2.	วิริยะ (การดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาให้เป็นไปตามกรอบ ของโครงการ)	4.49	.42	มาก
3.	จิตตะ (การติดตามเพื่อวัดผล ประเมินผลการขับเคลื่อน พัฒนาตามกรอบของโครงการ)	4.50	.41	มากที่สุด
4.	วิมังสา (พัฒนาและสร้างสรรค์การขับเคลื่อนพัฒนาตาม กรอบของโครงการ)	4.49	.42	มาก
รวมเฉลี่ย		4.48	.36	มาก

ระดับการประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = .36) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านจิตตะ (การติดตามเพื่อวัดผล ประเมินผลการขับเคลื่อนพัฒนาตามกรอบของโครงการ) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านฉันทะ (การกำหนดแผนการขับเคลื่อนพัฒนาโครงการ), ด้านวิริยะ (การดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาให้เป็นไปตามกรอบของโครงการ) และวิมังสา (พัฒนาและสร้างสรรค์การขับเคลื่อนพัฒนาตามกรอบของโครงการ) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ระดับการประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) โดยภาพรวม

(n = 184)

ข้อ	การประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการ	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านการประเมินสภาพแวดล้อม	4.47	.37	มาก

ข้อ	การประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการ	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
2.	ด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า	4.46	.40	มาก
3.	ด้านการประเมินกระบวนการ	4.47	.38	มาก
4.	ด้านการประเมินผลผลิต	4.46	.40	มาก
5.	ด้านการประเมินผลกระทบ	4.50	.38	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.47	.34	มาก

ระดับการประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครสวรรค์ ทั้ง 5 ด้าน ตามหลักการประเมินผลแบบ CIPPI Model โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, $S.D = .34$) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านการประเมินผลกระทบ อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการประเมินสภาพแวดล้อม, ด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า, ด้านการประเมินกระบวนการ และด้านการประเมินผลผลิต อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG)

ค่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์						
	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y รวม
X1	.666**	.678**	.641**	.532**	.625**	.721**
X2	.651**	.699**	.650**	.617**	.663**	.754**
X3	.704**	.710**	.685**	.660**	.675**	.789**
X4	.730**	.722**	.719**	.723**	.727**	.832**

ค่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการประเมินผลการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อน
เศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y รวม
X รวม	.787**	.804**	.771**	.727**	.771**	.887**

* * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ตามความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ทีมงานที่ร่วมโครงการ U2T โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวกหรือความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก Pearson Correlation (r) (.887**) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า คู่ของด้านวิมิงสา (พัฒนาและสร้างสรรค์การขับเคลื่อนพัฒนาตามกรอบของโครงการ) (X_4) กับด้านการประเมินสภาพแวดล้อม (Y_1) มีค่าความสัมพันธ์สูงสุด ($r = .730$) รองลงมา ได้แก่ คู่ของด้านด้านการประเมินผลผลิต (X_4) กับด้านการประเมินผลผลิต (Y_4) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = .723$ **) และน้อยที่สุด ได้แก่ คู่ของด้านวิริยะ (การดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาให้เป็นไปตามกรอบของโครงการ) (X_2) กับด้านการประเมินผลผลิต(Y_4) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = .617$ **)

3. แนวทางในการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ทางผู้บริหารภาครัฐควรพิจารณาขยายระยะเวลาการดำเนินโครงการจาก 3 เดือน เป็น 1 ปี หรือมากกว่า เนื่องจากในบางพื้นที่ของชุมชน มหาวิทยาลัยยังไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมงานมาก่อน จึงอาจต้องใช้ระยะเวลานานในขั้นเริ่มแรก เนื่องจากต้องได้รับความไว้วางใจจากชุมชนเสียก่อน ประชาชนในชุมชนจึงจะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ทั้งนี้ ควรมีการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมและ

พัฒนาศักยภาพรวมทั้งทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และสามารถแข่งขันในตลาดภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรมีการบูรณาการหน่วยงานอื่นเข้ามามีส่วนร่วม เช่น หน่วยงานภาคเอกชน เพื่อทำหน้าที่แลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินงานในลักษณะของความร่วมมือภาคเอกชน หรือมีส่วนร่วมในการรับซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ อาจเป็นการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ ในการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการสร้างอาชีพของประชาชนในชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยอาจเป็นการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะของโครงการนั้น ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางในการพัฒนาการขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม ทางผู้บริหารภาครัฐควรขยายระยะเวลาการขับเคลื่อนโครงการจาก 3 เดือนเป็น 1 ปี หรือมากกว่า เนื่องจากในบางพื้นที่ของชุมชนทางมหาวิทยาลัยไม่เคยร่วมงานด้วยจึงอาจใช้ระยะเวลานานในขั้นแรก เพราะควรจะได้รับความรู้จากทางชุมชนเสียก่อน ประชาชนในชุมชนถึงจะให้ความร่วมมือ รวมทั้งควรมีการจัดสรรงบประมาณให้ดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อทางสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการมีโอกาสร่วมงานและมีพัฒนาการศักยภาพและทักษะในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไปแข่งขันกับตลาดภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจาตุรงค์ สุทวาทัน (2567) พบว่า ควรมีการขยายระยะเวลาในการดำเนินการอย่างน้อย 1 ปี และงบประมาณในการดำเนินการต้องสามารถเบิกจ่ายได้ตรงตามระยะเวลา ควรมีการทดสอบแก้ไขระบบปฏิบัติการก่อนระยะเวลาริเริ่มต้นโครงการ เพื่อลดความผิดพลาดอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อโครงการและภาพลักษณ์ขององค์กรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบาย และควรมีหน่วยงานอื่นเข้าร่วม เช่น หน่วยงานเอกชนเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ และการดำเนินงานในรูปแบบเอกชน หรือการร่วมมือหน่วยงานเอกชนในการรับซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัลยา ศรีวิเชียร (2557) พบว่า การดำเนิน

โครงการควรมีการปรับปรุง พัฒนา เพื่อให้เกิดการดำเนินงานในโครงการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีสิ่งที่ต้องปรับปรุง พัฒนา คือ ควรกำหนดช่วงเวลาในการพัฒนาให้มีความต่อเนื่องกันตลอดระยะเวลาของหลักสูตร มีการจัดเตรียม สื่อ อุปกรณ์ ให้มีความเพียงพอ สำหรับอำนวยความสะดวกในการใช้งานและสืบค้น ข้อมูล และปรับสัดส่วนกิจกรรมการพัฒนา โดยมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัด นครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า

1. การประเมินด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม เป็นการประเมินเกี่ยวกับสภาพสังคมและความร่วมมือในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรม ด้านฉันทะ (การกำหนดแผนการขับเคลื่อนพัฒนาโครงการ) โดยชุมชนที่มีความคิดริเริ่มในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น จำเป็นต้องมีการวางแผนและกำหนดปริมาณการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว
2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร และการจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรม ด้านฉันทะ โดยเมื่อมีปัจจัยสนับสนุนเข้ามาเกี่ยวข้อง การกำหนดแผนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการจัดการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต
3. การประเมินด้านกระบวนการ เป็นการประเมินวิธีการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรม ด้านวิริยะ (การดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบโครงการ) โดยการดำเนินงานควรมีการวางแผนล่วงหน้าและปฏิบัติตามแผนที่กำหนด พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน เพื่อให้ผลลัพธ์มีความครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินด้านผลผลิต เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรม ด้านจิตตะ (การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน) โดยเมื่อได้ผลผลิตแล้วควรมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างรอบคอบ รวมถึงการรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขโดยทันที

5. การประเมินด้านผลกระทบ เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นหลังสิ้นสุดโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรม ด้านวิมังสา (การพัฒนาและการสร้างสรรค์) โดยภาครัฐควรติดตามผลการดำเนินงานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาโครงการใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงการกำหนดเงื่อนไขให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

จากการดำเนินงานพบว่า ประชาชนในชุมชนมีการขับเคลื่อนโครงการอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การวางแผนและการสำรวจทรัพยากร การจัดทำแผนการดำเนินงาน การตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ทุกครั้งที่มีการผลิต ตลอดจนการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการใช้วัตถุดิบอย่างเหมาะสมแทนการประมาทการเชิงเดิม ส่งผลให้โครงการดังกล่าวสามารถช่วยสร้างงาน เสริมทักษะ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างชัดเจน

แนวทางการพัฒนาตามหลักอิทธิบาทธรรม ควรให้ผู้บริหารภาครัฐขยายระยะเวลาการดำเนินโครงการให้เหมาะสมกับภารกิจและเงื่อนไขที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากหลายพื้นที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัย จึงจำเป็นต้องสร้างความคุ้นเคยเพื่อให้ชุมชนเกิดความร่วมมือ นอกจากนี้ ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชน และสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในระดับตลาดภายนอก อีกทั้งควรส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และแนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งสนับสนุนการรับซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน รวมถึงการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ ในการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการสร้างอาชีพของประชาชนในชุมชน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยการประเมินผลโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) ของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนนโยบายในการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนและความมั่นคงของผลิตภัณฑ์ชุมชนในระยะยาว
2. หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทรับผิดชอบควรกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดสรรงบประมาณและดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและทักษะของประชาชน ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน
3. ภาครัฐควรมีการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ เพื่อจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการสร้างอาชีพของประชาชนในชุมชน ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านบริบทแวดล้อม พบว่า ประชาชนมีความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน และเป็นการพัฒนาสินค้าเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจภายในชุมชน อันส่งผลให้ประชาชนมีรายได้และมีงานทำ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐหรือองค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมโครงการที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ประชาชนมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองและของชุมชน ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐ ควรดำเนินการสร้างจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อคนรุ่นหลัง
3. ด้านกระบวนการ พบว่า การขับเคลื่อนโครงการมีการวางแผนและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ แต่เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาสัญญาของโครงการ บางชุมชนอาจยุติการผลิต

ผลิตภัณฑ์ที่ดำเนินการภายใต้โครงการ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีมาตรการติดตามและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

4. ด้านผลผลิต พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการขับเคลื่อนโครงการมีคุณภาพ แต่เมื่อเวลาผ่านไปอาจเกิดความคาดเคลื่อนของคุณภาพได้ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลควรดำเนินการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ

5. ด้านผลกระทบ พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์มีส่วนช่วยสร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชน และเสริมสร้างศักยภาพของผู้เข้าร่วมโครงการและประชาชนในชุมชน ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งจัดให้มีการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพและองค์ความรู้ของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชุมชนเกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ การตลาด และการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กองบรรณาธิการ ไทยรัฐวันนี้. (2563). *ตงงานช่วงโควิด โรงงานผลิตชุดชั้นในสตรีที่นครสวรรค์ เลิกจ้างพนักงาน 800 คน*. https://www.thairath.co.th/money/economics/thai_economics/1900748
- กัลยา ศรีวิเชียร. (2557). *การประเมินโครงการพัฒนานักบริหารระดับสูง กระทรวงศึกษาธิการ (นบส.ศธ.) รุ่นที่ 3*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จาตุรงค์ สุทววัน. (2567). *การประเมินผลโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG) กรณีศึกษา: ตำบลสร้อยละคร อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์*. *Journal of Education and Social Agenda*, 8(1), 15-30.
- โชค บุนนาค. (2565). *SDG Insights | SEP: A Path Towards Achieving SDGs – Analysis and Policy Recommendations*. [https:// www.sdgmove.com/2022/04/30/sdg-insights-sep-a-path-towards-achieving-sdgs-analysis-and-policy-recommendations/](https://www.sdgmove.com/2022/04/30/sdg-insights-sep-a-path-towards-achieving-sdgs-analysis-and-policy-recommendations/)

- ดิทโต้. (2567). ทำความรู้จัก SDGs คืออะไร เป้าหมายเพื่อความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมของโลกในอนาคต. <https://www.dittothailand.com/th/dittonews/sustainable-development-goals/>
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2565). แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (U2T for BCG and Regional Development) รายงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. <https://bri.mcu.ac.th/u2t/wp-content/uploads/2022/06/คำสั่งมหาวิทยาลัยคณะกรรมการบริหารโครงการ-รายงานฉบับ.pdf>.
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์. (2564). ผลกระทบ COVID-19 ระบาดรอบ 2 ต่อเนื่องรอบ 3 กับทิศทางตลาดแรงงานไทย. <https://tdri.or.th/2021/04/covid-19-2-3-affected-thai-labor-market/>.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). แนวทางการดำเนินงาน โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิด ด้วยเศรษฐกิจ BCG. https://e-cms.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2022/07/20220704142609_53775.pdf?utm_source=chatgpt.com.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2566). แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570. <https://www.bcg.in.th/bcg-action-plan/>
- สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดนครสวรรค์. (2564). รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี 2564. <https://nakhonsawan.m-society.go.th/download/รายงานสถานการณ์ทางสังคม-2/>

ความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระหว่างมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่น

Place-based Partnerships for Grassroots Economic Development between Universities and Local Communities

ยุทธพงษ์ จักรคม¹ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข²

Yuttaphong Jakkhom and Somsak Srisontisuk

Received: July 16, 2025

Revised: September 09, 2025

Accepted: September 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระหว่างมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่น ซึ่งการบริการวิชาการแก่สังคมเป็นอีกพันธกิจหนึ่งของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาท้องถิ่นที่มุ่งเป้าไปสู่การมีพัฒนาแบบภาคีเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่นนำไปสู่ความยั่งยืน ในรูปแบบ “ความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่” โดยใช้องค์ความรู้ทางวิชาการในการขับเคลื่อนการดำเนินการร่วมกัน ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้และส่วนเสียในการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ เป็นภาคีหุ้นส่วนในการทำงานร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคีหุ้นส่วนเชื่อมประสานกันสู่เป้าหมายเดียวกัน และบูรณาการการทำงานร่วมกันแบบหุ้นส่วนของทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของท้องถิ่นนำไปสู่ความยั่งยืน

คำสำคัญ: ความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่, เศรษฐกิจฐานราก, มหาวิทยาลัย, ท้องถิ่น

¹⁻² มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Khon Kaen University

Corresponding author, e-mail: yuttaphongja@kkumail.com

Abstract

This article aimed to examine place-based partnerships in the development of the grassroots economy between universities and local communities. Academic service to society was regarded as an essential mission of universities in local development, which sought to achieve collaborative progress through university–community networks toward sustainability in the form of “place-based partnerships.” Academic knowledge was employed to drive joint actions, reflecting the participation of stakeholders working together as mechanisms for resource management within the area. These partnerships engaged in collaborative efforts, with each partner assuming specific roles that were interconnected toward a common goal. The integration of cooperative work among all sectors contributed to the development of the grassroots economy in local communities, ultimately leading to sustainability.

Keywords: Place-based Partnerships, Grassroots Economy, University, Community

บทนำ

ในปัจจุบันหลายมหาวิทยาลัยเริ่มปรับรูปแบบการให้บริการวิชาการสู่สังคม ที่อาศัยองค์ความรู้ทางวิชาการซึ่งเป็นสินทรัพย์ในการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นที่สถาบันตั้งอยู่ ผ่านการดำเนินงานในรูปแบบความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ระหว่างมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่น (University Community Partnership: UCP) โดยเป็นโอกาสในการพัฒนาที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ในมุมมองของ “ทุนที่มีส่วนร่วม” ที่เห็นถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงภารกิจที่เอื้อต่อความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันได้ (Barker, 2004) ซึ่งการขับเคลื่อนท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ทางวิชาการ ผู้นำชุมชน นักปราชญ์ นักศึกษา คณาจารย์ และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่าย (Mosier & Ruxton, 2018) มหาวิทยาลัยหลายแห่งจึงส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ผ่านการทำวิจัยในการส่งเสริมพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบ การพัฒนาหลักสูตรจากการลงพื้นที่โดยการสอดแทรกเนื้อหาการพัฒนาท้องถิ่น และเข้าร่วมเป็นพันธมิตรหุ้นส่วนสังคมเพื่อส่งเสริมความยั่งยืนในพื้นที่ (Probst, 2022) ซึ่งการเป็นหุ้นส่วนในพื้นที่ของท้องถิ่นนับว่าเป็นทิศทางสำคัญอย่างมากในการแก้ปัญหาในท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำทาง

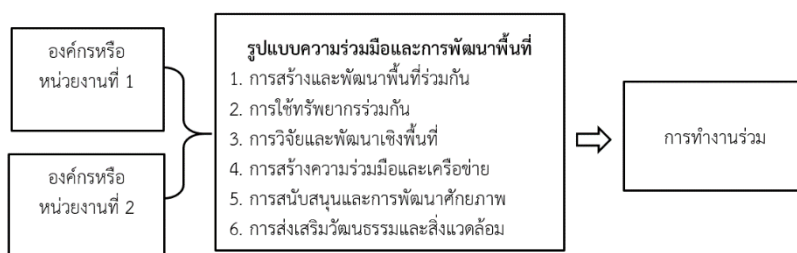
สังคม ปัญหาความยากจน การยกระดับมาตรฐานค่าครองชีพ (Standard of Living) และความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ (Well-being) ให้ดีขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่า (ไททัศน์ มาลา, 2561; Holliday, et al., 2015; Compare, et al., 2022) ที่จะนำไปสู่การพัฒนาาร่วมกัน ในรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) โดยการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในทุกระดับ มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และมีความโปร่งใสในการบริหารจัดการ (Pagunuran, 2019) ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาร่วมกัน

มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการขับเคลื่อนท้องถิ่นในพื้นที่ที่ตั้งอยู่ถือเป็นอีกภารกิจหนึ่งของมหาวิทยาลัยในการให้บริการวิชาการแก่สังคมโดยเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อการขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่น จากข้อมูล Engagement Conference 2017 ที่ปรับโฉมให้มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นเป็น “เสาหลัก” ในพื้นที่แบบ “หุ้นส่วนเชิงพื้นที่” (Place-based Partnership) เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่จากที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในพื้นที่เป็นแหล่งบ่มเพาะองค์ความรู้ทางวิชาการที่เปรียบดัง “สมอเรือ” (Anchor) ปักหลักอยู่ในพื้นที่ร่วมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาาร่วมกับท้องถิ่น (วิจารณ์ พานิช, 2561) ทั้งนี้ การขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมโดยอาศัยความเชี่ยวชาญระหว่างมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่นที่เน้นความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ในการนำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นและมุ่งเน้นการวางแผนแบบมีส่วนร่วม การเสริมสร้างพลัง การพัฒนาในระดับฐานราก และการดำเนินการร่วมกันเป็นการขับเคลื่อนท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Lydon & Garcia 2015) โดยการใช้พื้นที่เป็น “ห้องทดลองเพื่อความยั่งยืนของเมือง” ที่มีการบูรณาการจากองค์ความรู้วิชาการของท้องถิ่นและพัฒนาทรัพยากรในพื้นที่ในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และเป็นพื้นที่ที่เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และการแสวงหา “ความแปลกใหม่” ที่สามารถสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นแหล่งบ่มเพาะนวัตกรรมแนวปฏิบัติด้านความยั่งยืนเพื่อพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ที่จะสร้างนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมการเติบโตของสังคม (Goddard, et al., 2018) ตามแนวคิดของพันธกิจมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม (University Engagement) ที่เป็นจุดเปลี่ยนของการทำงานของมหาวิทยาลัยกับสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการส่งเสริมความเท่าเทียมทางโอกาส มุ่งเน้นความต้องการของสังคมตลอดจนร่วมแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น และสังคม

บทความนี้ จึงศึกษารูปแบบความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่นำไปสู่ความยั่งยืนในมุมมองของมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่นต่างมีบทบาทความร่วมมือในการพัฒนา ร่วมกัน ที่อาศัยองค์ความรู้ทางวิชาการ และทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนาที่ตอบสนองต่อบริบทพื้นที่

ความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่

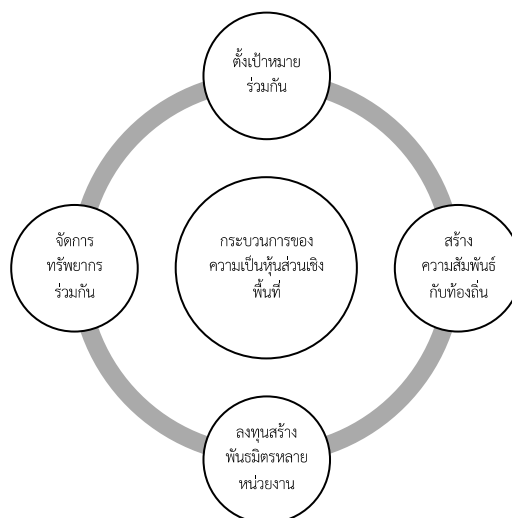
ปัจจุบันรูปแบบการทำงานร่วมกันขององค์กรเป็นรูปแบบการบริหารที่หลายหน่วยงาน มีการดำเนินงานร่วมกัน โดยอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญตามบริบทของแต่ละหน่วยงานในการเชื่อม ประสานให้การดำเนินงานบรรลุผลตามเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งอาจมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น การบูรณาการ การมีส่วนร่วม ภาคิเครือข่าย ภาคิหุ้นส่วน เครือข่ายการมีส่วนร่วม หุ้นส่วน สหกรณ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น โดยการมีส่วนร่วมคำจำกัดความมีจำนวนมากขึ้นอยู่กับ นักวิชาการที่ได้ให้ความหมาย (วิลาสินี ชูทอง, 2563) ซึ่งความหมายของความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ (Place-based Partnerships) เป็นอีกความร่วมมือของหน่วยงานที่ต้องการมุ่งเน้นเพื่อการพัฒนา ในพื้นที่ร่วมกันโดยอาศัยทรัพยากรในการบริหารร่วมกัน แต่เนื่องจากการศึกษาแนวคิดความเป็น หุ้นส่วนเชิงพื้นที่ในประเทศไทยยังมีอยู่น้อยนัก สิ่งที่ผู้เขียนสามารถค้นพบจากเอกสาร งานวิจัยและ บทความทางวิชาการที่มีนักวิชาการได้ศึกษาไว้ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในเรื่องของความเป็น หุ้นส่วน ภาคิหุ้นส่วน ภาคิเครือข่าย เป็นต้น แต่มีเอกสารวิชาการบางส่วนในประเทศไทยที่ได้ กล่าวถึงความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่หรือภาคิหุ้นส่วน ทั้งนี้ ยังคงขาดสาระสำคัญที่ยังไม่ครอบคลุมใน ประเด็นที่ ฉะนั้นเรื่องดังกล่าวถือว่าเป็นเรื่องใหม่ที่จะกล่าวถึงความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ต่อไป โดย คำว่าหุ้นส่วน (Partnership) เป็นรูปแบบการบริหารงานหรือการดำเนินการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันขององค์กรหรือบุคคลที่มีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยการมีความรับผิดชอบ มีการแบ่งผลประโยชน์ ตามที่ตกลงกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมนับตั้งแต่การเข้าไปเกี่ยวข้องบางส่วน การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยมี ผลประโยชน์และไม่มีผลประโยชน์ ไปถึงขั้นมีส่วนได้ส่วนเสียแบ่งปันผลประโยชน์ความรับผิดชอบ และความเสียร่วมกันในรูปแบบหุ้นส่วน เช่น การเป็นหุ้นส่วนในองค์กรธุรกิจ หุ้นส่วนในการ ดำเนินงาน อาจเป็นหุ้นส่วนในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมทุน การร่วมสัมปทาน การได้หรือ ลิขสิทธิ์ การทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างองค์กร สามารถอธิบายได้ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการทำงานร่วมกันในหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ ที่มา: ปรับปรุงจาก Tennyson (2005)

กระบวนการของความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่

การทำงานระหว่างภาคส่วนเป็นความท้าทายในการทำงานเป็นอย่างมากเนื่องจากแต่ละองค์กรมีวัฒนธรรมของการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ซึ่งการดำเนินงานในรูปแบบความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่เป็นข้อตกลงของหน่วยงานในพื้นที่ที่เริ่มจากการขับเคลื่อนในระดับชุมชนท้องถิ่นหรือจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) ที่ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันในทิศทางที่ดีขึ้น และส่วนหนึ่งมาจากรูปแบบบนลงล่าง (Top-down) ที่เป็นนโยบายโดยใช้งบประมาณในการขับเคลื่อน โดยสิ่งสำคัญของทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนในพื้นที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากทุกภาคส่วนเพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกัน ดังนั้น แนวทางในการสร้างและพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการของความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่

1. การตั้งเป้าหมายร่วมกัน เน้นความเข้าใจที่ชัดเจนและร่วมกันตั้งเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันเพื่อเกิดผลประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่ โดยผู้นำจำเป็นต้องสร้างข้อตกลงร่วมกันที่ดำเนินการผลักดันภารกิจให้ประสบความสำเร็จ เสริมแรงการขับเคลื่อนในการกำกับติดตาม โดยมีกรอบการทำงานแบบหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. การสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่น การสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่นในพื้นที่ที่ตั้งเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการสร้างความเชื่อใจระหว่างหน่วยงาน พร้อมทั้งการสร้างแรงจูงใจให้กับอาจารย์ บุคลากร ตลอดจนนักศึกษา ให้มีวัฒนธรรมในการรับใช้สังคม ผ่านการทำวิจัยการพัฒนาพื้นที่ โครงการพัฒนา และงานบริการรับใช้สังคม ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่นในแต่ละด้าน ขณะเดียวกันท้องถิ่นเปิดกว้างในพื้นที่ให้มหาวิทยาลัยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาผ่านหน่วยงานท้องถิ่น และร่วมกันพัฒนาโดยอาศัยองค์ความรู้ด้านวิชาการ ดังนั้น การมีความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อมเป็นตัวแปรสำคัญในการมุ่งสู่ให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ร่วมกันกำหนดเป้าหมายร่วมกันสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับคนในท้องถิ่น

2.2 พัฒนา ฝึกอบรม เสริมสร้างความเชี่ยวชาญร่วมกัน

2.3 การรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากนักปราชญ์ในชุมชนเพื่อเข้าใจผลพื้นที่สู่การขับเคลื่อนโครงการพัฒนา

2.4 ส่งเสริมวิธีการทำงานร่วมกันที่ช่วยให้องค์กรพันธมิตรตอบสนองต่อข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการทำงานอย่างใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่นและชุมชน

3. การสร้างพันธมิตรระหว่างภาคส่วน การสร้างพันธมิตรหลายหน่วยงานเป็นการเชื่อมโยงภารกิจที่ครอบคลุมทุกองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้างที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคส่วนอาสาสมัคร ประชาชนในท้องถิ่น และอื่น ๆ ที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจ สามารถผลักดันภาคกิจให้เกิดผลความสำเร็จ โดยเฉพาะหน่วยงานในท้องถิ่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบในหน้าที่ในการดูแลประชาชนในพื้นที่ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การบริการเด็กปฐมวัย การบริการสำหรับเด็ก ที่อยู่อาศัย และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง และมหาวิทยาลัยในพื้นที่

4. การจัดการทรัพยากรร่วมกัน การเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ที่สามารถช่วยสร้างวิธีการแบบมีส่วนร่วมมากขึ้นในการจัดการทรัพยากร ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสาธารณะที่ทุก

คนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยจะต้องมีการกำหนดให้เป็นแนวปฏิบัติร่วมกันในการใช้ประโยชน์ และการดูแลรักษาทรัพยากรร่วมกันอย่างยั่งยืน (อดิศร ภูสาระ, 2564) อันเป็นแนวคิดของ Elinor Ostrom นักเศรษฐศาสตร์การเมือง กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรร่วม จะต้องมีการกำหนดกฎกติกาตั้งแต่การกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่และรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน (Common-Pool Resource: CPR) ที่จะสามารถสร้าง พัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟูให้กลับมาคงเดิมหรือมีสภาพที่ดีกว่าเดิมได้

ดังนั้น กระบวนการของความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ เป็นการดำเนินงานแบบองค์รวมที่ประสานความร่วมมือกันแบบหุ้นส่วนเข้ามาร่วมพัฒนาและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดกับชุมชน โดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนด ตั้งแต่ชุมชนท้องถิ่นไปจนถึงภาครัฐ ที่ต่างต้องให้ความสำคัญในการพัฒนา ดังจะเห็นได้ว่าหุ้นส่วนเชิงพื้นที่เป็นการดำเนินการเพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมีลำดับความสำคัญเฉพาะของการเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่แต่ละแห่งจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์และเป้าหมาย โดยหุ้นส่วนในท้องถิ่นมีหน้าที่ทั่วไป รวมถึงความเข้าใจและการทำงานร่วมกับท้องถิ่น การเข้าร่วมและประสานงานบริการการจัดการกับปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีผลต่อความเป็นอยู่ที่ดี และการสนับสนุน คุณภาพ และความยั่งยืนของบริการในท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่เป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงสุดในการเพิ่มมูลค่าให้มากกว่าและเหนือกว่าการมีส่วนร่วมของแต่ละองค์กรหรือทั้งระบบ

ตารางที่ 1 จุดประสงค์ของการเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนท้องถิ่น

จุดประสงค์	การดำเนินการ
การพัฒนาท้องถิ่น	มหาวิทยาลัยสามารถนำความรู้ ทรัพยากร และเทคโนโลยีที่มีมาช่วยพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษา
การเรียนรู้เชิงประสบการณ์	นักศึกษาและคณาจารย์จะได้รับโอกาสในการเรียนรู้และปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมจริง ซึ่งช่วยเพิ่มทักษะและประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในอนาคต
การวิจัยและนวัตกรรม	ความร่วมมือกันสามารถนำไปสู่การวิจัยและพัฒนาโครงการใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาของชุมชนท้องถิ่น
การสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์	1. การทำงานร่วมกันช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีความแข็งแกร่งและยั่งยืน

จุดประสงค์	การดำเนินการ
	2. การจัดตั้งโครงการร่วม มหาวิทยาลัยสามารถสร้างโครงการที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน เช่น โครงการพัฒนาทักษะการทำงาน การศึกษาเสริมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ หรือโครงการสุขภาพชุมชน โดยการสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือ ความเข้าใจ และการสื่อสารที่ดี ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว
การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม	มหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืน การทำงานร่วมกับชุมชนช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบต่อสังคมในทุกระดับ
การพัฒนาเศรษฐกิจและอาชีพ	มหาวิทยาลัยสามารถเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาทักษะและสร้างโอกาสการจ้างงานให้กับคนในชุมชน
การส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณี	ความร่วมมือสามารถช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้คงอยู่และเป็นที่รู้จักมากขึ้น

ลักษณะสำคัญของหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ระหว่างมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่น

รูปแบบความเป็นหุ้นส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยและท้องถิ่นว่าเป็นแนวคิดที่อาศัยความร่วมมืออย่างลึกซึ้งในภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ให้บรรลุเป้าหมาย (Enos & Morton, 2003) โดยการใช้องค์ความรู้ที่ผ่านการบ่มเพาะของสถาบันอุดมศึกษาเอื้ออำนวยการพัฒนา เพิ่มศักยภาพท้องถิ่น สอดรับกับแนวคิดการบริหารจัดการองค์รภาครรัฐแนวใหม่ที่ใช้กลไกตลาดและมหาวิทยาลัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาประสิทธิภาพการพัฒนาท้องถิ่น จากรูปแบบการพัฒนาของหลายประเทศนำไปใช้ในการบริหารท้องถิ่น (หจวน ชูเพ็ญ, 2551) โดยแนวคิดของการบริหารแบบภาคีหุ้นส่วน (Management Partnership) เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่มีลักษณะของการบริหารแบบบูรณาการร่วมกัน ทั้งนี้ ลักษณะสำคัญของภาคีหุ้นส่วนมักเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์การที่มีขอบเขตชัดเจน ดังนั้น การดำเนินงานของหุ้นส่วนเชิงพื้นที่จึงเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์การอย่างเป็นทางการ ซึ่งออกมาในรูปของการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ หรือกระบวนการทัศน์ของผู้นำองค์การต่าง ๆ ร่วมกัน โดยผ่านมติที่ประชุมร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จ ลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การทำงานที่ใกล้ชิดลงเป็นผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียร่วมกัน (สาริศา เจนเขว่า และเสวียน เจนเขว่า, 2562) ซึ่งสรุปลักษณะสำคัญของหุ้นส่วนเชิงพื้นที่มีดังนี้

- 1) ระบบและกลไกการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกัน
- 2) การสร้างเครือข่ายการทำงานที่อยู่ในพื้นที่เป็นฐานหลักร่วมกัน
- 3) เป้าหมายชัดเจน ขอบข่ายการทำงาน บทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนไม่ทับซ้อน แต่สอดคล้องกันและกัน
- 4) มีหุ้นส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันอย่างแท้จริง เช่น ทรัพยากรในพื้นที่ งบประมาณ เครื่องมือ คน การจัดการ ความรู้ ผลประโยชน์ เป็นต้น
- 5) ท้องถิ่นมีระบบบริหารจัดการตนเอง พึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมสร้างประโยชน์ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

อีกทั้งความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนท้องถิ่นชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการกำหนดแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการสร้างร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชนในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่เอื้อต่อความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันและเข้าถึงได้ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยควรเป็นตัวแปรสำคัญในการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาท้องถิ่นในทุกมิติร่วมกับชุมชน (Porter, 2015) ตลอดจนการดำเนินการที่ส่งเสริมความยั่งยืนของชุมชน (Loh, 2016) และความต้องการของชุมชน (Groulx, et al., 2021) ผ่านการจัดทำข้อตกลง (MOU) ที่กำหนดขึ้นร่วมกัน นอกจากนี้ Rickett (2002) กล่าวว่า ความเป็นหุ้นส่วนเป็นการอาศัยจุดแข็งของกันและกันบนฐานของความเข้าใจและไว้วางใจในการดำเนินงานเพื่อบ่มไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในระยะยาว นอกจากนั้น “การมีส่วนร่วม” (Collaborative) เป็นความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับความเชื่อในเรื่อง “ความเป็นปัจเจก” (Individualism) ที่สามารถสร้างความร่วมมือในการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จโดยการประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสัมพันธ์อย่างยั่งยืน ความร่วมมือถือเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นสำหรับการทำงานแบบเข้าไปมีส่วนร่วมทางการบริหารอย่างมากในปัจจุบัน (สุพัฒพงศ์ แยมอิม, 2564) โดยเป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นว่าการทำงานแบบหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับแนวคิดความร่วมมือเป็นอย่างมากเนื่องจากการทำงานจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในการทำงานของท้องถิ่นเป็นการบริหารงานควบคู่ไปกับการพัฒนาที่มุ่งเป้าเชิงพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์การเป็นแนวคิดในยุคการจัดการแบบมนุษยนิยมระบบเปิด ที่องค์การเป็นระบบเปิดมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก เชื่อมโยงกับองค์การอื่นภายนอกมากยิ่งขึ้นและมีความสามารถในการปรับตัว เพื่อความอยู่รอดขององค์การที่จะต้องเข้าใจเหตุผลในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์การ ลักษณะ/รูปแบบและประสิทธิผลของการมีความสัมพันธ์ระหว่างองค์การ ซึ่ง Provan & Kenis (2008) ได้กล่าวถึง

รูปแบบการกำกับดูแลของเครือข่าย (Forms of network governance) ว่าเครือข่ายทั้งหมดต้องได้รับการจัดโครงสร้างเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการตอบสนองภารกิจ โดยแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบได้แก่ 1) การบริหารแบบร่วมกันกำกับดูแล (Shared governance) 2) องค์การนำ (Lead organization) และ 3) องค์การบริหารเครือข่าย (Network Administrative Organization (NAO) และสำหรับการบริหารแบบร่วมกันกำกับดูแล (Shared Governance) ในรูปแบบนี้สอดคล้องกับความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ที่จำเป็นต้องอาศัยองค์กรเครือข่ายภายในพื้นที่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ผู้เข้าร่วมทุกส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดการกิจกรรม

หุ้นส่วนเชิงพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเป็นการพัฒนาที่ต้องการยกระดับเป็นประเทศที่มีรายได้สูงพร้อมการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง โดยเริ่มจากการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจในอนาคตโดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพพร้อมในการแข่งขันที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะสามารถยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของประชาชน ลดความยากจน และความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนาชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพฤติกรรม และด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกรและการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการพึ่งพาตนเอง โดยหลายประเทศได้มุ่งเน้นการดำเนินนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก เพื่อให้ชุมชนมีรายได้มากยิ่งขึ้นและหลุดพ้นจากความยากจน สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ที่มุ่งขจัดความยากจนทุกรูปแบบ ซึ่ง เศรษฐกิจฐานรากเป็นฐานของประเทศหากที่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจมหภาคเพื่อเกื้อกูลการพัฒนาอย่างบูรณาการ สมดุล ยั่งยืน และก้าวหน้า (ประเวศ วะสี, 2558) ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากอยู่ที่การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ที่ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เป็นรูปธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน และความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนที่เป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนในการจัดการโดยชุมชน และการเชื่อมโยงกับการตลาด ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนจะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้นและเกิดการเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจมหภาคอย่างเกื้อกูลและเข้มแข็งไปด้วยกัน ซึ่งสัมมาชีพและวิสาหกิจชุมชนมี ดังนี้ 1) เศรษฐกิจฐานชุมชนเกษตรกรรม 2)

การแปรรูปอาหารและความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์อาหาร 3) อุตสาหกรรมชุมชน ตลาดชุมชน วิสาหกิจชุมชน 4) การท่องเที่ยวชุมชน 5) พลังงานชุมชน 6) ธนาคารต้นไม้ 7) การแพทย์แผนไทย และสมุนไพร 8) การมีวิชาชีพเต็มทั้งตำบล 9) สถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล 10) ระบบข่าวสารชุมชน ทั้งนี้เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่เชื่อมโยงชีวิต สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การดำเนินงานขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมีกระบวนการขับเคลื่อน ได้แก่ 1) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ทั้งด้านทรัพยากรและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน วัตถุดิบที่มีคุณภาพ รวมถึงอุปกรณ์เครื่องจักรที่ช่วยในการผลิต 2) การสร้างองค์ความรู้ ทั้งในชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อยอด ทั้งด้านมาตรฐานสินค้า ประสิทธิภาพกระบวนการผลิต การวิจัย จดสิทธิบัตรและการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication หรือ GI) 3) การตลาด มีการพัฒนาแบบบูรณาการตั้งแต่การวิเคราะห์ตลาดไปจนถึงช่องทางการขายใหม่ ๆ การพัฒนาสินค้าใหม่ การบรรจุหีบห่อ การสร้างแบรนด์ 4) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ช่วยสร้างแบรนด์และหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่นและสื่อระดับประเทศ ให้คนในชุมชนมีความรัก สามัคคีและภูมิใจในสินค้าของท้องถิ่นตนเอง สร้างความเข้าใจถึงการทางานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) การบริหารจัดการ ทั้งด้านต้นทุน บัญชี และการบริหารความเสี่ยง การจัดหาแผนธุรกิจ การบริหารด้านการเงิน และการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยขับเคลื่อนในรูปแบบของ Social Enterprise (SE) หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ และองค์ความรู้ทางวิชาการในการขับเคลื่อนการพัฒนา ในรูปแบบความเป็นหุ้นส่วนหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มีความรู้สึกว่าตนเป็นหุ้นส่วนอย่างแท้จริง ในการส่งเสริมการพัฒนาร่วมกัน โดยองค์ประกอบของหุ้นส่วนหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ ประกอบด้วยสองกลุ่มคือ มหาวิทยาลัย และชุมชน มีบทบาทในการเข้าร่วมดำเนินการเพื่อพัฒนา และใช้ประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ร่วมกัน ได้แก่

1. บทบาทมหาวิทยาลัย

ความท้าทายหลายประการที่สถาบันการศึกษาและชุมชนต้องเผชิญในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสถาบันที่ส่งผลกระทบต่อทั้งมหาวิทยาลัยและชุมชนทั่วโลก นอกจากประโยชน์ที่ได้รับจากความคิดริเริ่มดังกล่าวแล้ว การศึกษายังพบว่า UCP มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความตึงเครียดและความขัดแย้งภายใน ซึ่งเป็นอันตรายต่อจิตวิญญาณของการทำงานร่วมกันระหว่างพันธมิตร (Strier, 2014) โดยแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดแบบกว้าง ๆ ซึ่งอาจรวมถึงโครงการวิจัยโดยชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ด้านบริการ หน่วยงานการศึกษาของมหาวิทยาลัยและ

ชุมชน โครงการที่ใช้ร่วมกัน ซึ่งความร่วมมือเหล่านี้เป็นการมีส่วนร่วมในรูปแบบการดำเนินงาน ขอบเขตของกิจกรรม และระดับของภาระผูกพันที่แตกต่างกัน ซึ่งหลายศตวรรษที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาคน ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และ ดำเนินการจัดตั้งสถาบันขึ้นในชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับความท้าทายระดับโลกที่ ซับซ้อน แต่มหาวิทยาลัยต้องเผชิญกับแรงกดดันที่เป็นผลกระทบท่ามกลางกระแสความนิยม เช่น ภาวะถดถอยความเชื่อมั่นในสถาบันของรัฐเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แรงกดดันทางด้านงบประมาณ ตลอดจนความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มสูงขึ้นด้วยเหตุผลหลายประการที่มหาวิทยาลัยต้องแสดงให้เห็นถึงคุณค่า ที่มีต่อสังคมที่จะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยเพื่อประโยชน์สาธารณะ และ ชุมชนเกิดผลอันเป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน ผ่านความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและ นวัตกรรม ซึ่งได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน นับว่าเป็นความร่วมมือเชิงสถาบันระหว่าง สถาบันการศึกษาและชุมชนในกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพภายในชุมชน (Brown-Luthango, 2013) โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนเข้ากับภูมิปัญญาของชุมชน ในการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งหลักสูตรหลักและหลักสูตรร่วมที่นักศึกษา คณาจารย์ พนักงาน และประชาชนในชุมชนล้วนเป็น ผู้มีส่วนร่วมในฐานะ ผู้รับใช้ร่วม และผู้ร่วมสร้างความรู้ ซึ่งเป็นหลักในการสร้างคุณค่าของ มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของพลเมือง การมีส่วนร่วมของสาธารณะ และการ ให้บริการวิชาการ ซึ่งทั้ง 3 มีความสำคัญที่เป็นคุณค่าของมหาวิทยาลัยในการส่งมอบให้กับสังคม ควบคู่ไปกับการศึกษาและการวิจัย เป็นการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมในการทำงานร่วมกันกับพันธมิตร และชุมชนเพื่อสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการดำเนินการ บริหารงานกับสังคมของมหาวิทยาลัย ซึ่งเดิมดำเนินการอยู่ในรูปแบบของงานบริการวิชาการ (Service) และงานอาสาสมัคร (Volunteer) เป็นหลัก ไปสู่การทำงานร่วม (Engagement) กับ “ภาคีในพื้นที่” ในลักษณะเชิงสถาบัน ที่เป็นหุ้นส่วนระยะยาว (Long-Term Partnership) และมีความคาดหวังให้มหาวิทยาลัย เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ชุมชนหรือสังคมในพื้นที่ อย่างแท้จริง ซึ่งแบ่งระดับการเป็นหุ้นส่วนสังคมประกอบด้วย 1) ความร่วมมือในการเรียนการสอน และการวิจัย โดยการสร้างหลักสูตรที่อิงจากความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่ร่วมกันพัฒนารายวิชา ที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาพื้นที่ในมิติการมีส่วนร่วมร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมของบุคลากร นักศึกษา และบริการสู่พื้นที่สาธารณะ โดยการเข้าไปเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นที่ สถาบันตั้งอยู่ที่เป็นความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ 3) การให้คุณค่าและการเรียนรู้จาก ผู้เชี่ยวชาญภายนอกที่ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่ที่พร้อมนำไปสู่ การพัฒนาร่วมกัน และ 4) การสร้างแพลตฟอร์มสำหรับการพัฒนาความรู้สาธารณะ เพื่อให้บรรลุ

เป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับพันธมิตร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสาธารณชน โดยเฉพาะบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะมหาวิทยาลัยแห่งการมีส่วนร่วม

2. บทบาทชุมชน

ความเป็นหุ้นส่วนของชุมชนอธิบายถึงความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับชุมชนขนาดใหญ่ (ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ร่วมกันในบริบทของความเป็นหุ้นส่วนและการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน จุดประสงค์ของความเป็นหุ้นส่วนของชุมชน คือ ความร่วมมือของความรู้และทรัพยากรเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมที่สำคัญและมีส่วนร่วมในสาธารณประโยชน์ ซึ่งชุมชนท้องถิ่น ถือว่าเป็นหน่วยงานที่เล็กที่สุดในรูปแบบองค์กรที่เป็นการก่อรวมตัวของประชาชนในพื้นที่ที่มีความมุ่งหวังในการพัฒนาพื้นที่ของตนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งหากจะพัฒนาให้สังคมเข้มแข็งและมีรากฐานที่มั่นคงจำเป็นจะต้องเริ่มจากฐานรากของสังคมเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ความกินดี อยู่ดี และมีความสุขอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันและเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์ คือ การมีความรู้ ความเข้าใจ ความมั่นใจและสามารถนำไปใช้ประกอบการดำรงชีวิตได้ โดยการพัฒนาประเทศมีทั้งผลดีและผลเสีย (สมศักดิ์ ศรีสันติ, 2556) ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังก้าวไปสู่ประเทศพัฒนา ทำให้คนในประเทศเริ่มที่จะทิ้งความเป็นอยู่ที่คนไทยของเราไป หันไปเน้นภาคอุตสาหกรรม ดิจิทัลนิยม ชอบความฟุ้งเฟ้อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแทบจะทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2563) ซึ่งมีกระบวนการขับเคลื่อนที่โดยการสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ เพื่อพัฒนาคน พัฒนาระบบการจัดทำแผนและการทำงานร่วม ดังนี้

2.1 สืบหาข้อมูลทั้งในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่ม เพื่อการจัดทำระบบฐานข้อมูลทั้งในระดับครัวเรือนสมาชิก และระดับกลุ่มที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือไฟล์ข้อมูลที่ต้องการ ครบถ้วน

2.2 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา ทิศทางต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีระบบข้อมูลและชุดความรู้ศักยภาพของชุมชนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

2.3 จัดทำแผนแม่บทชุมชนพัฒนาไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาตำบลทุกมิติ (สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง ฯลฯ) ครอบคลุมด้านปัจจัยสี่ โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ที่มาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

2.4 นำแผนไปปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ พัฒนาสวัสดิการ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมในชุมชน เช่น มีการผลิตแลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันปัจจัยการผลิต/ผลผลิต และหรือเชื่อมโยงปัจจัยการผลิต/ผลผลิตกับตลาดภายนอกได้ เป็นต้น

2.5 มีการทบทวนระบบข้อมูลกลุ่ม ชุมชน ตำบลทุกปี เพื่อเชื่อมโยงแผนไปสู่การพัฒนาด้านอื่น ๆ

ประโยชน์ทางวิชาการ

รูปแบบความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ ถือว่าเป็นรูปแบบการบริหารงานที่อาศัยความร่วมมือในการต่อยอดองค์ความรู้ทางวิชาการจากรูปแบบความร่วมมือที่มหาวิทยาลัยเข้าไปช่วยพัฒนาพื้นที่ ในท้องถิ่นสู่การพัฒนาแบบบูรณาการการทำงานร่วมกันที่เน้นความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลักสำคัญ และต่างฝ่ายต่างมีส่วนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และรับผลประโยชน์ร่วมกัน โดยทั้งสองฝ่ายต่างต้องมีเป้าหมายในการพัฒนา เปลี่ยนจากโครงการพัฒนาเชิงกิจกรรม เป็นการร่วมกันทำในความเป็นหุ้นส่วนที่พร้อมปรับเปลี่ยนการดำเนินงานในวิถีที่สอดคล้องกัน ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มหาวิทยาลัยใช้จุดเด่นขององค์กรที่เป็นแหล่งบ่มเพาะองค์ความรู้วิชาการที่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความสำคัญกับท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาไปพร้อมกัน ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรที่ตอบโจทย์การพัฒนาท้องถิ่น การทำวิจัยที่มุ่งเน้นชุดความรู้ที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่นในการยกระดับศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมชุมชนในการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก การดูแลและให้คำปรึกษาให้กับท้องถิ่นซึ่งถือเป็นพี่เลี้ยงในการดูแลและขับเคลื่อนท้องถิ่น พร้อมทั้งการยกระดับทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดการใช้และพัฒนาที่เกิดประโยชน์สูงสุด การเสริมสร้างทุนมนุษย์ในท้องถิ่นในการดึงศักยภาพเพื่อการขับเคลื่อน การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมที่เป็นตัวเชื่อมการพัฒนาให้กับท้องถิ่น

บทสรุป

ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชนได้แพร่หลายในระดับอุดมศึกษาเพื่อตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวการมีส่วนร่วมของพลเมือง การพัฒนาหลักสูตร เช่น การพัฒนาการเรียนรู้ที่หลักสูตรเชื่อมโยงเข้ากับการมีส่วนร่วมในชุมชนผ่านความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน ความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ระหว่างมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่น โดยท้องถิ่นในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่ซึ่งเอื้อต่อความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันในความต้องการของชุมชน ที่จะมีความรับผิดชอบต่อกัน มีความคาดหวัง และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ภายใต้ข้อตกลงต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นร่วมกัน ซึ่งสิ่งสำคัญคือต้องแน่ใจว่างานระหว่างภาคส่วนได้รับการสนับสนุนโดยความร่วมมือกันเป็นอย่างดี โดย

เริ่มจากการตั้งเป้าหมายร่วมกัน ที่ร่วมกันตั้งเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน และดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้สำเร็จ ในขณะที่รูปแบบการกำกับดูแลและการจัดการ มีการสร้างความสัมพันธ์กับท้องถิ่นในการเชื่อมต่อกับชุมชนและสนับสนุนกลุ่มท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีที่สามารถเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างบริการสาธารณะและท้องถิ่นที่ให้บริการไปสู่ชุมชนที่ประชาชนเป็นผู้รับประโยชน์ นำไปสู่การสร้างพันธมิตรหลายหน่วยงานที่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้าง ตั้งแต่รัฐบาล ท้องถิ่น ภาคส่วนอาสาสมัคร คนในท้องถิ่น และอื่น ๆ ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข การดูแลสุขภาพผู้ใหญ่ การบริการเด็กปฐมวัย การบริการสำหรับเด็ก ที่อยู่อาศัย การวางแผน และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง และการจัดการทรัพยากรร่วมกัน ที่สามารถช่วยสร้างวิธีการแบบมีส่วนร่วมมากขึ้นในการจัดการทรัพยากร ที่ทุกคนสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ที่จะดูแลรักษาทรัพยากรร่วมกันอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ความเป็นหุ้นส่วนเชิงพื้นที่ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนท้องถิ่น เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของบทบาทมหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องหลอมรวมภารกิจทางวิชาการเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมหาวิทยาลัยมีบทบาทในฐานะ “สมอเรือ” ที่ยึดโยงอยู่กับพื้นที่นั้นที่เป็น “ผู้ร่วมพัฒนา” ในฐานะหุ้นส่วนร่วมกับชุมชน ที่เชื่อมโยงในทุกระดับ ตั้งแต่วิสัยทัศน์ หลักสูตร การวิจัย การบริการวิชาการ และการจัดการความรู้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนบทบาทของชุมชนจากผู้รับความช่วยเหลือไปสู่ผู้ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา ร่วมกันใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากทำให้เกิดระบบการเรียนรู้ร่วมที่มีลักษณะเป็นพลวัต เป็น “หุ้นส่วนสาธารณะ” ที่มีบทบาทร่วมในการออกแบบอนาคตของท้องถิ่นอย่างมีเป้าหมายและมุ่งสู่การพัฒนาที่เท่าเทียม ยืดหยุ่น และยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- ไททัศน์ มาลา. (2561). การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG): แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการจัดการปกครองท้องถิ่น. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(1), 179-194.
- ประเวศ วะสี. (2558). วิธีการและกลไกยุทธศาสตร์ประชารัฐสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก บนหลักการเศรษฐกิจพอเพียง. หมอชาวบ้าน.

- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2563). *องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง*. http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html
- วิจารณ์ พานิช. (2561). *มหาวิทยาลัยหุ้นส่วนสังคมที่สหราชอาณาจักร*. https://www.ubu.ac.th/web/files_up/40f2018082115482876.pdf
- วิลาสินี ชูทอง, สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และยุภาพร ยุภาศ. (2563). ปัจจัยความร่วมมือทางการบริหารที่มีผลต่อการพัฒนาข้าว: กรณีศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 18(1), 59-76.
- สมศักดิ์ ศรีสันติ. (2556). *การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สาริศา เจนเขว่า และเสวียน เจนเขว่า. (2562). การจัดการศึกษาแบบภาคีหุ้นส่วน : แนวทางการปฏิรูปการศึกษา. *วารสารการจัดการความรู้สู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ วิทยาลัยนครราชสีมา*, 1, 56-65.
- สุพัฒพงศ์ แยมอิม. (2564). ความเป็นหุ้นส่วนการบริหารการปกครองท้องถิ่นเพื่อการเสริมสร้างชุมชนแบบบูรณาการ. *วารสารการเรียนรู้สมัยใหม่*, 6(5), 351-365.
- หควณ ชูเพ็ญ. (2551). กระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารจัดการท้องถิ่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 1(4), 1-23.
- อดิศร ภูสาระ. (2564). ป่าชุมชน : การจัดการภาครัฐสู่ประชาชน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*, 9(1), 1-21.
- Barker, D. (2004). The scholarship of engagement: A taxonomy of five emerging practices. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 9(2), 123–137.
- Brown-Luthango, M. (2013). Community-university engagement: The Philippi CityLab in Cape Town and the challenge of collaboration across boundaries. *Higher Education*, 6, 309–324.
- Compare, C., Pieri, C. & Albanesi, C. (2022). Community–University Partnership in Service-Learning: Voicing the Community Side. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 26(2), 79-102.
- Enos, S. & Morton, K. (2003). Developing a theory and practice of campus-community partnerships. In B. Jacoby (Ed.), *Building service partnerships* (pp. 20–41). Jossey-Bass.

- Goddard, J., Hazelkorn, E., Upton, S. & Boland, T. (2018), *Maximising Universities' Civic Contribution: A Policy Paper*. Wales Centre for Public Policy.
- Groulx, M., Nowak, N., Levy, K. & Booth, A. (2021). Community Needs and Interests in University- Community Partnerships for Sustainable Development. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 22(2), 274-290.
- Holliday, M.L., DeFalco, T. & Sherman J.D.B. (2015). Putting Impact First: Community University Partnerships to Advance Authentic Neighborhood Sustainability. *Metropolitan Universities Journal*, 26(3), 79-104.
- Loh, P. (2016). Community–university collaborations for environmental justice: toward a transformative co-learning model. *New Solutions: A Journal of Environmental and Occupational Health Policy*, 26(3), 412-428.
- Lydon, M. & Garcia, A. (2015). *Tactical Urbanism: Short-Term Action for Long-Term Change*. Island Press.
- Mosier, S. & RuxtonView, M. (2018). Sustainability university–community partnerships: Lessons for practitioners and scholars from highly sustainable communities. *Environment and Planning C Politics and Space*, 36(4), 479-495.
- Pagunuran, P. (2019). New Public Governance: A Regime-Centered Perspective. *Journal of Politics and Governance*, 6(2), 489–497.
- Porter, L. (2015). Who is learning what from whom? The beautiful messiness of learning partnerships. *Planning Theory and Practice*, 6(3), 409-434.
- Probst, C.S. (2022). *Community Sustainability Partnerships: An Opportunity to Advance the Goals of Communities and Universities*. Ph.D. Dissertation, Department of Higher Education Management, University of Pennsylvania.
- Provan, K. G. & Kenis, P. (2008). Modes of Network Governance: Structure, Management, and Effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(2), 229–252.
- Rickett, D. (2002). *Making your partnership work*. Winepress Publishing.
- Strier, R. (2014). Fields of paradox: university–community partnerships. *Higher Education*, 68, 155–165.

Tennyson, R.D. (2005). The Impact of Cognitive Science Movement on Instructional Design fundamentals. In B.B. Seels (Ed.). *Instructional Design Fundamentals: A reconsideration*. Educational technology publications.